

FÜREDI HISTÓRIA

HELYTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT

VI. ÉVFOLYAM I. SZÁM

13.

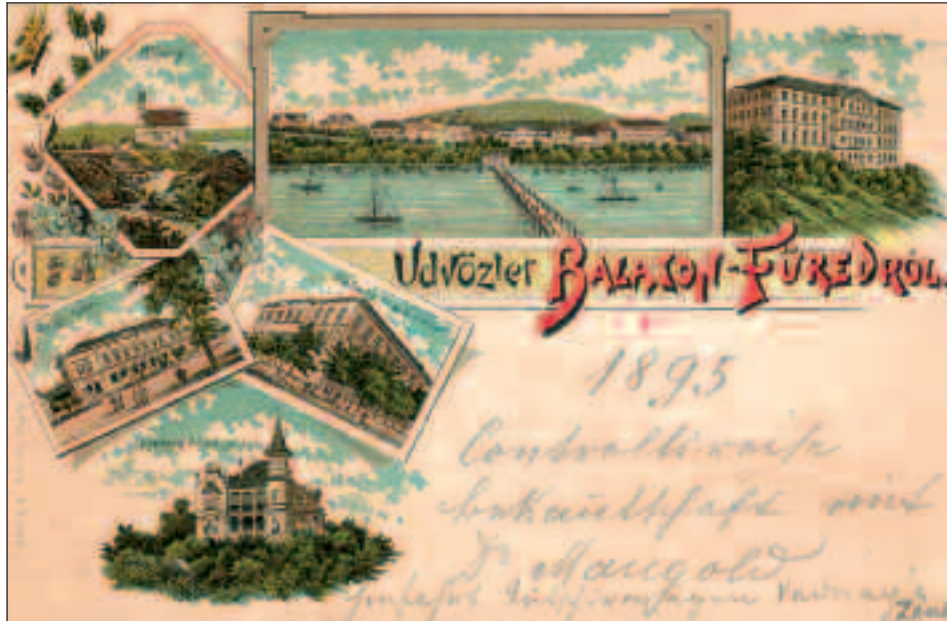
2006.

Herendi hamutartó (1971)

A várossá nyilvánítás emlékére kapták a városi tanács tagjai és tisztségviselői

ÚJ SZERZEMÉNYEK 2006

Az első füredi képeslap
(1895)

Felelős szerkesztő:
ELEK MIKLÓS
Szerkesztőbizottság:
BAÁN BEÁTA, NÉMETH ÁKOSNÉ,
DR. RÁCZ JÁNOS,
Z. KARKOVÁNY JUDIT

Kiadja
a Balatonfüredi Városi Könyvtár és
Helytörténeti Gyűjtemény,
a Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület

Felelős kiadók:
SÁRKÖZINÉ SÁROVITS HAJNALKA
igazgató

SZENFERNÉ VARGA ANIKÓ
elnök

A folyóirat Balatonfüred Város
Önkormányzata, a Balatoni Szövetség,
a budapesti Csokonai Művelődési Központ,
a balatonfüredi Iglói és Gerbovits Nyomda Bt.
támogatásával jelent meg.

Szöveggondozás:
TÓTH-BENCZE TAMÁS

Számítógépes szerkesztés:
M. KUZMA ANGÉLA

Ára: 250,-Ft

A folyóiratot az egyesületi tagok
tagilletményként kapják.

A pecsényomat rekonstrukciója
PÁLFFY KÁROLY
grafikusművész munkája.

FÜREDI HISTÓRIA
helytörténeti folyóirat
Megjelenik áprilisban, júliusban, decemberben.

Szerkesztőség:
8230 Balatonfüred, Arany János u. 12.
Tel.: 87/340-744

Nyomás:
Csokonai Művelődési Központ
Budapest

ISSN 1587-9399

TARTALOM:

Tóth-Bencze Tamás:
„Ó, MONDD, TE
KIT VÁLASZTANÁL” 2. oldal

Z. Karkovány Judit:
A FÜREDI BARADLAI JENŐ
ÉS ROKONAI 5. oldal

Tilesch Nándor:
ZENÉSZ BARÁTSÁG 14. oldal

Tóth Györgyi:
PÓTLÁS A BALATONFÜRED
EMLÉKJELEI CÍMŰ KÖNYVHÖZ... 18. oldal

Elek Miklós:
AZ ELSŐ FÜREDI
KÉPES LEVELEZŐLAP 20. oldal

ÚJ SZERZEMÉNYEK 21. oldal

ÚJ KÖNYVEK 22. oldal

BESZÁMOLÓ 23. oldal

Köszönjük a szerzőknek, alkotóknak, hogy
lemondtak tiszteletdíjukról, szerzői jogdíjukról.

Szerzőink:

Elek Miklós
könyvtáros,
Balatonfüred

Tóth Györgyi
könyvtáros,
Balatonfüred

Szenfurné Varga Anikó
tanító,
Balatonfüred

Tóth-Bencze Tamás
könyvtáros,
Balatonfüred

Tilesch Nándor
ny. vegyész,
Balatonfüred

Z. Karkovány Judit
középiskolai tanár,
Budapest

TÓTH-BENCZE TAMÁS

„Ó, MONDD, TE KIT VÁLASZTANÁL?”

Balatonfüredi egyéni országgyűlési képviselői 1848–2006

Országgyűlés vagy parlament alatt olyan, rendszeresen összehívott, és szabályok alapján működő intézmény értendő, amelynek nélkülözhetetlen szerepe van a törvényhozásban. Magyarországon a XV. századtól létezett a fenti feltételeknek megfelelő rendi országgyűlés.

A magyar állam eredetileg az ország döntő többségét magába foglaló királyi birtokállomány volt, az uralkodó lényegében magántulajdonának tekintette az országot. A király mellett ekkor is léteztek kollektív testületek, ezek azonban csak csírái, előzményei a későbbi országgyűlésnek. A királyi földbirtok gyors csökkenése már a XIII. században problémákat vetett fel. A kialakuló ellentétek 1222-ben, majd 1232-ben oda vezettek, hogy a szerviensek fegyveres tömeggyűléseken kényszerítették II. Andrást jogaik törvénybe foglalására, majd ismételt megerősítésére (Aranybulla).

Az államot stabilizáló Anjou-királyok nem támaszkodtak a rendiség eme korai vívmányaira, jobban bíztak katonai és gazdasági erejükben. Károly Róbert nem is hívott össze országgyűlést. Nagy Lajos is csak egyszer, 1351-ben fordult a rendekhez: ekkor mondták ki az „egy és ugyanazon nemesi szabadság” elvét, amely 1848-ig alapvető fontosságú maradt.

Magyarországon a XV. századtól lehet valódi országgyűlésről beszélni. A nemesség és papság mellett 1405-től kezdve a szabad királyi városok is követeket küldhettek a parlamentbe, igaz, hogy utóbbiak egy-egy szavazattal rendelkeztek. Ettől kezdve a királynak akarva – nem akarva az országgyűléssel együtt kellett kormányoznia.

Az országgyűlés szabályai fokozatosan alakultak ki. 1526-ig általánosak voltak a Rákos-mezején tartott tömeges országgyűlések. A királyi tanács a XV. század végétől az országgyűléstől elkülönülten, azzal egy időben ülésezett, előrevetítve a későbbi felsőházat. Ekkor alakult ki az a szokás is, hogy az országgyűlés maga választja meg elnökét, a nádort. A szavazatokat egészen 1848-ig nem számlálták, hanem mérlegelték, a reagálás – hangerő – alapján. Ugyancsak létezett már ekkor is a mentelmi jog és a gyűlésen való teljes szólásszabadság.

Mohácsot követően, az ország három részre szakadása után Erdélynek külön országgyűlése lett, amely 1867-ig fennállt. A Habsburg-uralom alatti ország-részt képviselő országgyűlés Pozsonyban vagy Sop-

ronban ülésezett. A rendi dualizmust, Magyarország közjogi különállását az osztrák örökös tartományoktól 1848-ig sikerült fenntartani.

Az országgyűlés 1608-ban nyerte el azt a formáját, amely 1848-ig jellemezte. Ekkortól állandósult a vármegyék követek általi képviselete, a külön felsőháza az arisztokraták és a főpapok személyes megjelenésével, a latin tárgyalási nyelv. A rendek jogainak köre is megszilárdult: adómegajánlás, újoncmegajánlás, a koronázáskor hitlevél kiállítása a királytól, melyben kötelezi magát a törvények betartására, valamint az a fajta ügyrend, amely a király által benyújtott törvényjavaslatok tárgyalását az „ország kívánalmainak és sérelmeinek” orvoslásához kötötte.

1848-ban választották meg az első népképviseleti elven alapuló országgyűlést.

1848 után az országgyűlés két házzal működött, törvényhozói, ellenőrző és bizonyos megszorításokkal bíraskodási funkciókat látott el. 1885 után erősödött a képviselőház törvényhozásban betöltött súlya, mivel egy jogszabály értelmében a törvényjavaslatokat először a képviselőháznak kellett megtárgyalnia, és csak ez után kerülhettek az előterjesztések a főrendiházi vitára.

1918. november 26-án feloszlott az országgyűlés képviselőháza, majd a főrendiház is berekesztette tanácskozásait. A törvényalkotás feladatait ideiglenesen a Magyar Nemzeti Tanács látta el.

A Tanácsköztársaság bukását követően sem a képviselőházat, sem a főrendiházat nem állították vissza, helyette ideiglenes nemzetgyűlési választásokat tartottak, és az 1926 decemberében tartott választásokat követően adta át helyét az új, kétkamarás országgyűlésnek (alsó- és felsőház).

A második világháborút követően, 1944. december 21-én, Debrecenben összeült az egykamarás Ideiglenes Nemzetgyűlés, amely két alkalommal ülésezett – 1944. december 21-22-én és 1945 szeptemberében, Budapesten –, az ülések között az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottsága működött.

A Magyar Kommunista Párt az 1947. évi választást megelőzően a belügyminiszter útján kezdeményezte a választójogi törvény módosítását, amely révén visszaéléseket követtek el – többek között a kék cédulás választás –, ezt követően gyakorlatilag a rendszerváltásig egyetlen listára lehetett szavazni.

Az 1989. évi – módosításokkal ma is hatályos – törvény szerint a választás általános, titkos, egyen-

lő és közvetlen. Választójoggal rendelkezik minden magyarországi lakhellyel rendelkező nagykorú – 18. életévét betöltött – állampolgár. A 386 mandátumból 176 a többségi elv alapján, egyéni kerületi rendszerben, kétfordulós eljárással; további maximum 152 országgyűlési hely területi pártlistás rendszerben, az arányossági elv alapján; minimum 58 mandátum pedig országos listákról, a maradékszavazatokra épített rendszerben kerül szétosztásra. Területi, illetve országos listán alapuló mandátumot csak az a párt kaphat, amelyik megszerzi a területi listákon szerzett helyek alapján országosan összesített szavazatok minimális küszöb (1990-ben 4, 1994-től 5 százalék) fölötti mennyiségét.

A továbbiakban a Balatonfüred országgyűlési képviselőiről szól ez az írás.

Országgyűlési választások (1848-2006)

A választás időpontja

1848. június
1861. március 1. – április 7.
1865. november 10. – december 11.
1869. március 9. – április 13.
1872. június 12. – július 9.
1875. július 1. – augusztus 18.
1878. augusztus 5. – 14.
1881. június 24. – július 3.
1884. június 13. – 22.
1887. június 17. – július 26.
1892. január 29. – február 3.
1896. október 29. – november 4.
1901. október 2. – 9.
1905. január 26. – február 4.
1906. április 29. – május 8.
1910. június 1. – 10.
1919. április 7. – 10.
1920. január 25. – 26.
1922. május 28. – június 18.
1926. december 14. – 15.
1931. június 28. – 30.
1935. március 31. – április 7.
1939. május 28. – 29.
1944. december 13. – 20.
1945. április 2.
1945. június 24.
1945. november 4.
1947. augusztus 31.
1949. május 15.
1953. május 17.
1958. november 16.
1963. február 24.
1967. március 19.

1971. április 25.
1975. június 15.
1980. június 8.
1985. június 8.
1990. március 25. és április 8.
1994. május 8. és 29.
1998. május 10. és 24.
2002. április 7. és 21.
2006. április 9. és 23.

Balatonfüred országgyűlési képviselői

Tapolcai választókerület:

1848 – 1849: Putheány (Puteáni, Puteani, Putheani)
József, báró (1811–1869)
1861 – 1865: Botka Mihály, névedi (1823 – 1871)
1865 – 1869: Botka Mihály
1869 – 1872: Kerkápoly Mór (1820 – 1888)
1872 – 1875: Kerkápoly Károly, kővágóörsi
(1824 – 1891)
1875 – 1878: Kerkápoly Károly
1878 – 1881: Odescalchi Artúr, herceg
(1836 – 1925)
1881 – 1884: Odescalchi Artúr, herceg
1884 – 1887: Vadnay Andor (1859 – 1901)
1887 – 1892: Vadnay Andor
1892 – 1895: Csigó Pál (1834 – 1895), majd halála
után, időközi választást követően:
1895 – 1896: Kossuth Ferenc (1841 – 1914)
1896 – 1900: Mócsy Antal (1842 – 1900), majd
halála után, időközi választást követően:
1900 – 1901: Hertelendy Ferenc (1859 – 1919)
1901 – 1903: Hertelendy Ferenc, 1903. december
28-án lemondott, helyette időközi
választást követően:
1904 – 1905: Makkfálvay Géza (1844 – ?)
1905 – 1906: Darányi Ignác (1849 – 1927)
1906 – 1910: Darányi Ignác
1910 – 1918: Darányi Ignác
1919: A Tanácsköztársaság idején a Munkás- Ka-
tona- és Parasztküldöttek Tanácsába Zala várme-
gyéből delegáltak: Fodor Imre, Gál János, Havas
Hugó, Holló János, Marvalics József, Schneff Fe-
renc, Schneider Ernő, Tamási Károly, Varga Gábor
1920 – 1922: Zákány Gyula, dr. (1889 – ?)

Balatonfüredi választókerület:

1922 – 1926: Héjj Imre, dr. (1884 – ?)
1926 – 1931: Héjj Imre, dr.
1931 – 1935: Darányi Kálmán, dr. (1886 – 1939)
1935 – 1939: Darányi Kálmán, dr.

Tapolca-balatonfüredi választókerület:

1939 Darányi Kálmán, dr., majd halála után, időkö-
zi választást követően:

1939 – 1944: Radocsay László (1878 – 1968)

1945. június 24.: Darab József, Csizmazia
(1885 – 1969)

1945 és 1967 között listás választások voltak

1945. november 4. – 1947:

Zala vármegye:

Békeffy Ferenc (FKgP), Bencze Imre (FKgP), Cifra/Czifra László (FKgP), Dombay János (SzDP), Drózdny Győző (FKgP), Kovács Imre (NPP), Kovács/Kovács Ferenc (FKgP), Ledniczky Lajos (FKgP), Magyar János (FKgP), Mangliár Károly (FKgP), Marosán György (SzDP), Meggyesi Ernő (FKgP), Németh Lajos (FKgP), Rákosi Mátyás (MKP), Varga Béla (FKgP)

Tekintve, hogy 1946. január 1.-vel a balatonfüredi járást Zala vármegyétől Veszprém vármegyéhez csatolták, a terület a képviselők a következőképpen módosult:

Veszprém vármegye:

Darvas József (NPP), Farkas György (FKgP), Kiss József (SzDP), Kocsi Lajos (FKgP), Molnár Erik (MKP), Peyer Károly (SzDP), Ruip Jenő (FKgP), Sulyok Dezső (FKgP), Vidovics Ferenc (FKgP)

1947 – 1949:

Antall József (FKgP), Babóthy Ferenc (DNP), Bán Antal (SzDP), Bátor Imre (DNP), Buzási Sándor (DNP), Eszterhás György (DNP), Farkas György (DNP), Kéthly Anna (SzDP), Kolbert János (DNP), Kossa István (MKP), Kozma József (MKP), Nagy Károly (NPP), Nagy László (DNP), Ortutay Gyula (FKgP), Papp Lajos (MKP), Peyer Károly (MRP), Szabó Pál (NPP), Székely Béla (NPP), Szűts Iván (FMDP), Varga István (MRP), Vészy Mátyás (PDP), Visnyei Sándor (SzDP)

A pártok nevei feloldva:

DNP: Demokrata Néppárt, FKgP: Független Kisgazda Párt, FMDP: Független Magyar Demokrata Párt, MKP: Magyar Kommunista Párt, MRP: Magyar Radikális Párt, NPP: Nemzeti Parasztpárt, PDP: Polgári Demokrata Párt, SzDP: Szociáldemokrata Párt

1949 – 1953:

Biber Imre, Bognár Albert, Dobos János, Fodor Imre, Hergovits János, Kossa István, Lakatos Erzsébet, Leiter Ernő, Provics Ilona, Pulai István

1953 – 1958:

Berki Zoltán, Biber Imre, Jármái Ervin, Kiss Imre, Kossa István, Madarász Ferenc, Máté János, Nonn György, Párdi Imre, Tóth Istvánné

1958 – 1962:

Bakos István, Balogh Ferenc, Csomai Károly, Dezséri László, dr., Fodor Imre, Gyimóthi Dénes, Hegyi Jánosné, Horváth Nándor, Kossa István, Pap János, Papp Lajos, Somogyi Miklós, Straub Gyula, Wild Frigyes, dr.

1963 – 1967:

Bakos István, Balogh Ferenc, Belák Sándor, dr., Csomai Károly, Fodor Imre (1964-ben meghalt, helyette: Bodogán János, dr.), Gyimóthi Dénes, Hegyi Jánosné, Kossa István (1965-ben meghalt, helyette: Albrecht József), Pap János, Papp Lajos, Sebestyén Gyula, Simon István, Somogyi Miklós, Szabady Béláné

balatonfüredi választókerület:

1967 – 1971: Radnóti (Rollberg) István, dr.
(1922 – 1980)

1971 – 1975: Radnóti István, dr.

1975 – 1980: Angyal Imre (1950 –)

1980 – 1985: Angyal Imre

1985 – 1990: Angyal Imre

1990 – 1994: Szabó Tamás (1953 –)

1994 – 1998: Nagy Jenő (1947 –)

1998 – 2002: Bóka István, dr. (1964 –) jogász

2002 – 2006: Bóka István, dr.

2006 – Bóka István, dr.

Megjegyzés: Polonyi Kornél és Szőr Gyula, mint balatonfürediek ugyan képviselők voltak, de ők nem egyéni, hanem listás mandátum révén kerültek be a parlamentbe, ezért az összeállításban nem szerepelnek.

Balatonfüred 1922-ig a tapolcai választókerület része volt, 1922 – 1939 között önálló választókerületté vált, majd 1939-ben összevonták a tapolcai és balatonfüredi választókerületet. 1967-től újból önálló választókerület lett Balatonfüred.

A képviselők neveinél az előforduló névváltozatok is fel lettek tüntetve.

A képviselőkről bővebb információk a Helytörténeti Gyűjtemény adattárában találhatóak.

Felhasznált irodalom:

Országgyűlési Almanach. Bp., 1884 – 1944.

Magyar Nagylexikon. Bp., 1999 – 2004.

Új Magyar Életrajzi Lexikon. Bp., 2001 –

Veszprém Megyei Életrajzi Lexikon. Veszprém, 1998.

Veszprém Megyei Kortárs Életrajzi Lexikon. Veszprém, 2001.

Zalai Életrajzi Lexikon. 3. kiad. Zalaegerszeg, 2005.

Az adatok pontosításában nagy segítséget kaptam Villám Judittól, az Országgyűlési Könyvtár, és Foki Ibolyától, a Zala Megyei Levéltár munkatársától, valamint Schandl Piroksa, zalaegerszegi kutatótól. Segítségüket ezúton is köszönöm.

Z. KARKOVÁNY JUDIT

A FÜREDI BARADLAI JENŐ ÉS ROKONAI

A ma nyolcvanhárom éves Szlávi Károlyné Henn Máriát gyerekkorom óta ismerem, hosszasan beszélgetni mégis csak két évvel ezelőtt kezdtünk. Egy készülő monográfiához kerestem adatokat, s a Brázay-villa építésének történetét kutatva Baradlai Jenő után érdeklődtem nála. Szerencsém volt: a regényes nevű férfi szoros rokonságban állt a Szlávi családdal. Henn Mária a család többi tagjáról is mesélt; a Baricskán szőlőt telepítő Szlávi Mórról, néhai férjéről, Szlávi Károlyról és természetesen sajátmagáról. A száraz adatok mögül kibontakozott az ő története is, egy kemény asszonyé, akinek ez elmúlt zord időkben mindig széllal szemben kellett helyt állnia magáért és a családjáért.

Az alábbi szövegek beszélgetéseink rövidített és időrendbe szedett lejegyzései. A kiegészítések, zárójelbe tett megjegyzések a történet jobb megértését szolgálják: a Henn Mária által elmondott legutolsó esemény is fél évszázadnál régebben történt, mára már „história”.

Baradlai Jenőt Zákonyi Ferenc három helyen említi meg Balatonfüredről szóló könyvében. Megtudhatjuk, hogy az ő nyaralója volt a Balaton parton „az arácsi marhahajtó csapástól még keletebbre” az a soktoronyos villa, amelyet későbbi tulajdonosa, a likörgyáros Brázay bontatott le.¹ A 10 holdas szőlőbirtokot a rajta épült villával valamikor az 1910-es évek elején vette meg Brázay Zoltán; 1910-ben viszont Baradlai Jenő vásárolta meg a Döry-villát az építető családtól. Zákonyi Ferenc szerint a „szenvedélyes bortermelő” Baradlai egy londoni borversenyen „a világ legjobb bora” címet is elnyerte az itt termelt nedűjével.²

Szláviné Henn Mária a következőkkel egészítette ki a gyér adatokat:

– Baradlai Jenő a veszprémi Steiner családban született az 1860-as évek elején. A Steiner fiúk – hárman vagy négyen voltak – e, nem tudom pontosan – mind a veszprémi piaristáknál végezték a gimnáziumot. Dezsőből kúriai bíró lett, Györgyből járásbíró, Józsefből – lehetséges, hogy ő csak unokatestvér? – hídépítő mérnök. Dezső és György Szenesre magyarosította a nevét. Jenő tehetségére, éles eszére már érettségi előtt fölfigyeltek a tisztelendő atyák, sőt, maga a püspök is. Így lett belőle a veszprémi püspökség gazdasági ügyeinek intézője, majd jószágkormányzó. Nem akármekkora birodal-

Henn Mária

mat igazgatott: a veszprémi püspöknek akkoriban még Somogyban is voltak birtokai. A névváltoztatást a kinevezése előtt kérte a püspökség: egyházi – és világi – főméltóságok között forog majd, ilyen magas beosztású valaki úgymond nem mutatkozhat be Steinerként. Sokkal jobban csengett a Jókaitól kölcsönzött Baradlai név, s ehhez bárói címet is kapott Steiner Jenő, igaz, nem családi, csak saját, személyes használatára. A bárói címerét is meg tudom mutatni – folytatja Henn Mária –, egy kis ezüstitálcába van belevésve. Ennyi maradt Baradlai holmijaiból. Amikor harmadéve kórházba kerültem, már második éjjel betörtek ide a házba, s elvitték, ami érték akadt: ezüst gyertyatartókat, vázákat, festményeket, mindent. Ez a kis tálcaféle – likórt volt szokás kínálni rajta – megmaradt véletlenül.³

A névmagyarosítások gyakorlatában igyekeztek megtartani az eredeti név kezdőbetűjét (így lett pl. Steinerből Szenes), vagy egyszerűen „lefordították” a nevet, eszerint az új változat „Köves” is lehetett volna. Ritkán fordult elő, hogy az új nevet regényhőstől kölcsönözzék; ilyenkor a név valamilyen – képzelt vagy valóságos – jellemvonást is rögzített.

Jókai Kőszívű emberének harmadik fia bátyjai árnyékában látszólag jelentéktelen alak, aki azonban egy kritikus pillanatban habozás nélkül feláldozza magát testvéreiért, a szabadságharc hőseiért. Steiner Jenő választása a magyar történelemmel és irodalommal való erős azonosulásra utal.

Baradlai Jenő sosem nősült meg, Irma nevű húga vezette a háztartását. Nagy házat vittek. Irma maga is fölvette a Baradlai nevet.⁴ A Steiner nevet végül csak egy testvér tartotta meg, Dóra, aki Szlávi Mór-hoz ment feleségül.⁵ Ha nem hal meg 1944-ben, ő lett volna az anyósom

– *A Szlávi családról mit lehet tudni?*

– Szlavóniából jöttek Magyarországra, az eredeti nevük Schmutzer. A férjem édesapja, Szlávi Mór a Fleischetter uradalom jószágigazgatója volt. (Nagybirtokos volt Fleischetter valahol Tótvázsony környékén.) Nem tudom, mikor kezdett Füreden gazdálkodni.⁶ Károly fia, a későbbi férjem 1894-ben még Tótvázsonyban született. Szlávi Mór földet vett Balatonfüreden, és szőlőt telepített a Baricskán. Eleinte kinevették, mert addig ott csak rét volt, legelő. „Mit akar ez a zsidó? Ott akar ő szőlőt termelni?!” Szlávi tudta, hogy alkalmas a talaj, néhány év múlva ő utána lett ott szőleje Horváth Zsigának, Róka Gábornak is.

– *Megvizsgáltatta a talajt előzetesen Szlávi Mór?*

– Akkor az nem volt szokásban, de néhányan vizsgálat nélkül is tudták, hogy alkalmas. A szőlőoltványokat pedig a talajhoz igazították: aszerint válogatták, melyik lesz azon a helyen a megfelelő.

Szlávi Mórnak és Steiner Dórának négy gyermeke született: Károly, Anna, Erzsébet és Andor.⁷

Bandika nagyon fiatalon meghalt: teniszezés közben az ütővel megsértette a térdét, a seb megpronodott (*elfertőződött, elüszkösödött*), hiába, hogy levágták a lábát, tizennyolc évesen meghalt. Erzsébet egy veszprémi orvoshoz, Szommer Imréhez ment feleségül, született egy kislányuk, Vera. Erzsébet is fiatalon, 26 évesen halt meg; úgy mesélték, hirtelen, az ura karjai között. Nem tudni, mi baja volt, nem volt előtte beteg. Vera egyidős volt velem, jó barátságban voltunk, ha jött Füredre a nagymamához, órákat is elbeszélgettünk. Szommer

doktor és Vera koncentrációs táborban pusztult el 1944-ben.⁸ Annus kétszer is férjhez ment. Az első férjét Margulit Ernőnek hívták. Drogista volt, Pesten, a Nádor utca 23-ban volt a drogériájuk.⁹ Az ő fiukat, Györgyöt is jól ismertem. Ők ketten, (apa és fia) 1944-ben pusztultak el: Ernőt a Dunába lőtték, Gyuri a buchenwaldi koncentrációs táborban halt meg. Annus megmenekült. A háború utáni férjét Péter Pálnak hívták, az is drogista volt.¹⁰ Nagyon szeretett kártyázni, mindenüket elkártyázta. Annus, családi becenevén Nani gonosz boszorkány volt, még az édesanyja is azt mondta: „Kitől örökölte a rossz természetét? Tőlem nem.”

– *Miért volt Nani gonosz boszorkány?*

– Mindig mindent magának követelt, csak magának akart. Károly 1894-ben Tótvázsonyban született. Az elemi iskolát Pécsen kezdte, rokonoknál lakott: Tótvázsonyban nem volt hol tanulnia. Egy-egy évben két osztályt is vizsgázott (*két osztályt is elvégzett*), vágott az esze. Aztán ő is a veszprémi piaristákhoz került. Érettségi után Bécsben tanult tovább, közgazdaságot. 1918-tól 1933-ig külföldön élt. Pesten kezdett dolgozni, banktisztviselő volt, nem tudom, melyik pénzintézetnél. A cége Angliába küldte, ott bankfiókot vezetett, később (*ugyanennek a cégnek*) Törökországban majd Bulgáriában nyitott és vezetett bankfiókot. Angol, német, francia nyelven beszélt, bolgárul is megtanult. Azután Amerikában a Paramount filmgyárban lett üzletkötő: sok nyelvet beszélt, kiváló pénzügyi ismeretei voltak. Cukor hívta a filmgyárhoz: „Intézd az én levelezésemet, sokkal többet fizetek neked, mint a bank!” Az amerikai barátai még a háború után is fölkeresték,

Balaton Gyöngye
nyaraló-telep.

*Jóanyóru kis telep
Pestben női café*

Balaton-Füred mellett.
Jenő Baradlay

Baradlay Jenő nyaralója

még akkor is hívták ki, feleségestől, mert akkor már házások voltunk.¹¹

1933-ban, az apja halála után kilenc évvel jött haza végleg Amerikából. Az anyja könyörgött, hogy ne menjen vissza, vagy adja el a birtokot, mert ő nem győzi egyedül a gazdálkodást. Hiába iparkodott, konjunktúra volt, a pénz mindig elment. Kari nem hagyta magára, itthon maradt a mama kérésére, bármennyire szeretett is New Yorkban élni. Baradlai Jenő halála után az Astoria is az övék lett, egy harmadot Dórára, a testvéreire hagyott, egy harmadot az öccsére, Károlyra. Az Astoria telke kezdetben a mai Park Szállótól a Huray házig tartott, a mostani házuk helyén a személyzet lakása volt. Ezt a házat akkoriban alakították át így, ahogy most van. Az utcai szoba azért olyan hatalmas, mert ott volt az istálló. Kari a Csokonai utca felőli részen lakott, ő eleinte nem mindig tartózkodott Füreden. Ahol most beszélgetünk, az volt az édesanyja, Dóra lakrésze.

– *Beszéljen valamit a Henn családról is!*

– A nagyapám Keszthelyen, Festeticsnél vincellérkedett.¹² Azt szerette volna, hogy a fia is ott dolgozzon, de amikor apám, Henn József megnősült, önálló akart lenni. Cseh Rozália lett a felesége, az édesanyám. Előbb Kővágóórsön éltek, én is ott születtem, 1923. január 9-én. 1926-ban jöttek Füredre, három éves koromban. Apuka hat-hét évig Oblatt Sándornál dolgozott.¹³ Sándor sokáig legény volt, az édesanyjával élt. Oblatt nénit mindenki szerette, minden gyerek nagymamának hívta, én is, még nagylány koromban is.

– *Hol laktak Oblatték? És hol laktak maguk, Hennék akkoriban?*

– A régi községházától lefelé megy egy utca a temető felé, ott állt Oblatték háza. A másik házuk a sorompó fölött balra a második, azt a háború után már nem használták. Mi először kinn a hajógyár előtti részen laktunk, a vörös földek alatt, ahol most a „görög falu” van. Mikor iskolába kerültem, akkor jöttünk beljebb a faluba, a Rumi kúthoz. Tudja, hol van a Rumi kút?

(A kérdést ezúttal én kapom, de sajnós nem tudok rá válaszolni. A Rumi kutat sosem hallottam emlegetni, térképen sem láttam.)

– A Tamás hegy oldalában, a vörös templom mellett, a malomtól lehetett fölmenni. A malom mögött alig száz méterre. Lehet, hogy azóta tönkretették? Pedig igen jó vize volt! Apám másodsorra Hirschfeldéknek dolgozott. Tudja, melyik volt a Hirschfeldék háza? A legnagyobb házban laktak az Ady Endre utcában. *(A mai zeneiskola épülete.)*

– *Úgy gondolom, Hirschfeldéknek lehetett a legnagyobb birtokuk, legtöbb szőlőjük Füreden.*

– A Lóczy gimnáziumon is túl nyúlt a szőlejük, de másutt is voltak birtokaik, Somlószlóson is, apám oda is járt dolgozni. Apuka aztán egy kis ideig nem vincellérkedett, akkor kezdték építeni a mólót, oda szegődött. De csak rövid időre, önállóan szeretett dolgozni, és legszívesebben a szőlőben.

– *Miért hagyta ott mégis Hirschfeldéket?*

– Hirschfeld Dezső sok évig betegeskedett. Kicsit... Hogy is mondjam... Olyan zavart volt, folyton lesni kellett, hová megy, mit csinál. Hirschfeldné meg nem tudott az emberekkel bánni, nem értett szót a vincellérekkel, ezért mások is otthagyták.¹⁴

– *Beszéljen valamit a gyerekkoráról!*

– Istenem, de jó volt a gyerekkorom! Mindig az apám nyakán lógtam, elkísértem, ahová lehetett. Nagyon tetszett, hogy puskája is van; a vincellér akkoriban puskát is kapott a seregélyek miatt. Úgy kértem: „Apuka, fújjon nekem madarat!” Mert gyerekejjel azt hittem, hogy lefújja őket.

Testvérek hatan voltunk: Józsi, Margit, Sanyi, Juliska, Erzszi és én. Az iskolában Darnay Bözsi néni tanított.¹⁵ Végtelen türelmes volt. „Gömbölyítsd azt a betűt!” – elmondta akárhányszor, és fogta, vezette a kezemet. Ő maga valóságos gyöngyszemeket írt. Az elemi után egyikünk sem tanult tovább, hat gyereket etetni, ruházni éppen elég gondot jelentett a szüleimnek. Én hajszoltam őket, hogy legalább Józsi adják iskolába *(polgáriba)*, de nem ment el. Pedig a legjobb tanuló volt az elemiben, mert én otthon is befogtam olvasni, számolni.

Ahogy kimaradtam az iskolából, anyukának kellett otthon segíteni. Gyakran ment apámmal munkába a szőlőbe. „Mariska, föltettem a babot, vigyázz, el ne aludjon a tűz! Mire bejövök majd berántom.” A kisebb testvéreimet is rám bízta: „Mariska, vigyázz, a kúthoz közel ne menjen a gyerek!” Egy lány meg egy fiú kegyetlen rosszak voltak, és ha rájuk csaptam, azt nem mondták meg, miért, csak árulkodtak. Egyszer még Józsi is megraktam, aki egyébként jó gyerek volt, pedig a fél falun keresztül futott előlem, csak a vashídnál értem utol.

1940-ben hallotta apuka, hogy Szláviék vincellért keresnek. Jelentkezett, jó bizonyítványai voltak, megvolt a szőlészeti vizsgája is, hamar megegyeztek a feltételekben. Parasztnak apuka nem dolgozott, az nem is fogadott vincellért, az mindent ingyen akart volna csináltatni. Szlávi Károlynál két vincellér is dolgozott, volt szőleje Arácson is, az Öreghegyen is, maga a Baricska közel hat hold volt. Ahhoz Balaton-part is tartozott, vízjoggal. Attól kezdve megint a falu szélén laktunk, kint a Baricskán.

– *Mit jelent a vízjog?*

– A halászok, ha erre halásztak, dudáltak (*jelezték*) a hajóról, kijöttek csónakkal a partra, bevitték a gazdát, válogathatott, kimérték neki a halat. Évente meghatározott mennyiségű halat adtak le. Akkor még nagyon sok süllő volt!

– *Hogyan kezdődött a kapcsolata Szlávinéval?*

– Hát, megismert, megszeretett. Gyakran kijött értem a Baricskára: „Henn-né, Mariska itt van?” Anyám néha mérgelődött is: „Hagyja békében, nem lehet a Mariskának mindig elkujtorogni!” Ha nem volt a szőlőben sürgős munka, akkor anyám elengedett. Mentünk moziba, cukrászdába. Megtanított römizni, mentünk kártyapartira.

– *Kik voltak a kártyapartnerek?*

– Nem emlékszem már, csak az egyikre, a háború előtt övé volt a Kedves cukrászda. A nevét már neki sem tudom.¹⁶ Engem nem is a kártya bolondított meg, hanem ilyenkor annyi történetet hallottam tőlük, az volt érdekes. Szláviné a nyarat mindig itt töltötte, Füreden, csak téle ment be Veszprémbe a vejéhez meg az unokájához, Verához. Később már legszívesebben inkább Füreden maradt. Károly nem sokat tartózkodott itthon.

– *A falubeliek nem furcsállották a kapcsolatukat?*

– Mindenkinek föltűnt, hogy Szláviné karonfogva jár az utcán a cselédjével. Hangos megjegyzéseket is tettek a hátunk mögött: „Nézd a gazdag vénaszonyt meg a koldus Marist!” Még az ő barátnője is mondta, éppen itt, ebben a szobában, ahol most beszélgetünk: „Túlságosan bizalmas vagy a cselédhez.” „Mariska megérdemli!” – csak ennyit válaszolt neki. Én annyi szeretetet, megbecsülést senkitől a világon nem kaptam, mint tőle. Soha nem érezte, hogy csak a vincellér lánya vagyok.

– *Hogyan szólította Szlávinét?*

– Dóra néninek, ezt mindig így kérte.

– *Kapott Szlávinétől ajándékot abban az időben?*

– Igen. Amit vett vagy adott, minden nagyon egyszerű volt. „Feltűnőséget nem szabad csinálni, vigyázni kell!” – így mondta. Senkinek nem volt szabad megsejteni, még a rokonaimnak sem (*a köztünk lévő kapcsolatot*); az irigység sok mindent kihoz az emberekből. Mielőtt 1944-ben elment Füredről, egy régi festményt kaptam tőle. „Nem tudom, visszajövök-e – mondta –, azért adom neked, mert én is nászajándékba kaptam.” Minden ellopott holmink között ezt sajnálom a legjobban. Szép kép volt, és mindig Dórára emlékeztetett.¹⁷

– *Ahhoz mit szólt Szláviné, hogy a fiának is megtetszett maga, hogy az is megkedvelte magát?*

Szlávy Mórné

– Ő mondta ki először: „Én nem bánám, ha hozzámennél Karihoz, én szeretném, ha te lennél a menyem.” Annust viszont nagyon dühítette, hogy a testvére megházasodik. Az anyja előttem szidta le: „Te mindig csak áskálódni tudsz! Hagyd békén ezt a lányt! Nem engedem Mariskát bántani, ha a Karinak tetszik, elveszi, ebbe neked nincsen beleszólásod!” Anyáméktól Dóra maga akarta megkérni a kezem, ő szerette volna megmondani nekik, hogy Kari feleségül venne. De titokban kellett tartani, akkor már jöttek a zsidótörvények, anyám nagyon féltett volna.¹⁸ Arra kértem: „A világért meg ne mondja, abból csak baj lesz, ha anyám elszólja magát.” Mielőtt feljött Pestre (1944 májusában) kijött a Baricskára. Híntón jött, gyalog már nem bírt volna ekkora utat megtenni. Ezekkel a szavakkal búcsúzott anyámtól: „Nem tudom, találkozunk-e még, Róza, de arra kérem, Mariskát, ha nem akar férjhez menni, ne erőltessék.” Anyuka sehogy sem értette, miért mondja ezt, milyen jogon.

Nagyon jó asszony volt. Halála után az anyám is megsiratta, talán az édes lányánál, Annusnál is jobban.

– *1942-ben a füredi elöljáróságról valakik levelet írtak a Hadügyminiszériumba, nyomtatékosan kérve tizenegy balatonfüredi férfit, köztük Szlávi Károly*

munkatáborba való behívását. Tud erről? Volt Szlávi munkaszolgálatos?

– Nem tudok róla. Arra emlékszem, hogy egyszer rendes katonai egyenruhában jött szabadságra, hadnagyi rangban.¹⁹ Akkor még nem udvarolt nekem.

– Hogyan élték meg Szláviék a vészkorszakot? 1944. április 5-től kötelező volt a sárga csillag viselése.

– A német megszállás után Kari hamarosan elment Füredről, így nem láttam sárga csillagot viselni. Pesten bujkált, több helyen is. Egyik lakásának sem tudtam a címét, nem is akartam tudni. Félttem, kiverik belőlem, folyamatosan keresték, szimatoltak utána. Dóra viselte a csillagot, muszáj volt, a csendőrök ellenőrizték. Ő maradt egyedül a házban, a szakácsnőt már korábban elküldte, Niedereckeréktől küldtek neki ebédet. Amikor csak lehetett, jöttem hozzá. Leginkább este, lámpagyújtás után szöktem be; anyámék előtt is titkolnom kellett, hová megyek. *(Zsidó személlyel keresztény ekkor már semmiféle kapcsolatot nem tarthatott, szigorú büntetés járt érte.)* Nem mindig sikerült bejutnom, volt, hogy észrevettem, követ valaki, olyankor másfelé kanyarodtam. Ha nem sikerült az illetőt lerázni, nem jöttem be. Mégis tudták, hogy járok hozzá, megállított a csendőr az utcán és megfenyegetett: „Még egyszer elő ne forduljon, hogy maga ott mászkál a zsidóasszonynál!”

Aztán Kari írt, küldött papírt és arra kért, szerezem meg az engedélyt, hogy a mama fölmelessen Pestre, kórházi kezelésre. Valóban beteg volt, erős gyógyszerrel, Strophantinnal kezelték már évek óta. Mentem a papírral a csendőrörsre, az egyik rendes csendőr a szívbeteg öregasszonynak csak megadta az engedélyt. Ő volt a parancsnok, de érdekes, éppen ő nem bántott senkit.²⁰ Pestre is föl kísértem Dórát. Füreden szállt fel a vonatra, én Arácson, egy másik kocsiba. Alsóörs után mentem csak oda hozzá, amikor már nem voltak ismerősök a vonaton. A legtöbb füredi Veszprémbe utazott, Alsóörsön átszálltak a kisvonatra, akkor még járt a kisvonat. Dórát Pesten Nanihoz kísértem, a Nádor utcába, onnan a Park Szanatóriumba került.²¹

– Május 15-én Füredről a tapolcai gettóba költöztették a sárga csillag viselésére kötelezetteket. Házaikat lepecsételték, a község központjában állókat – a Hirschfeld és az Oblatt házat is – közhivatalok részére foglalták le. Mi történt a Csokonai utcai Szlávi-házzal?

– Lepecsételték azt is. Egyszer mégis, még azután is bementem: Kari üzent, hogy nagy szüksége lenne bizonyos iratokra. Akkor még hátul is volt egy bejá-

rat, onnan mentem be, azt nem tartották számon, le sem pecsételték. Későn este mentem, nehogy lefogjanak. Tudtam, csak a Csokonai utcáról figyelik a házat, a Jókai utca felől nemigen vesznek észre. Az iratszekrény fiókjai gondosan meg voltak számozva, Kari pontosan megírta, mit hol keressek. Megtaláltam, fölvittem Pestre. Akkor is Annus lakásán találkoztunk.

– Hogyan volt lehetséges Szlávi Károllyal kapcsolatban maradniuk?

– Gáspárdy Aladár segített, az arácsi fiúárva ház igazgatója.²² Nagyon vallásos ember volt, sokáig muzsikált is a templomban. *(Harmóniumon kísérte az éneket.)* Egy darabig hozzájuk címezte Kari a leveleit, oda is este mentem, vacsoraidőben. De aztán Gáspárdy felesége, aki nagyon félt, rettentően sírt és kiabált velem, hogy bajba fognak kerülni miattunk. Ettől kezdve Gáspárdy irodájába mentem a postáért, és csak egyszer egy héten. Kari „Kocsis Mihály”-ként írta alá a leveleket, a szép, művelt írását is elváltoztatta, girbe-gurba betűket írt. A csendőrök csak próbálkoztak, leszólított egyikük az utcán: „Tudjuk, hogy leveleznek, elfogjuk a leveleket!” Nyugodtan válaszoltam: „Ugyan mutassák már meg nekem is, hadd tudjam, milyen levelet kaptam!”

Egyszer föl hívtak a csendőrörsre – akkor már a Hirschfeld házban volt a csendőrőség – apuka is elkísért. Egész úton magyaráztam neki, ne ijedjen meg, de a világért se mondjon mást, csak amit megbeszéltünk. Anyuka előtt titkolódtam, ő az első pofonra kitalált volna mindent, apuka sok mindent tudott, de annak a száját nem nyitotta volna ki senki. Az időpontra már nem emlékszem, nyár volt, jó idő, apuka a ház előtt várt rám, mert külön-külön nyaggattak minket. Először persze engem: „Hol van a zsidó meg a vénasszony? Magának ezt tudni kell! Hol bujkál Szlávi? Kikkel érintkezik?” Órákig nyaggattak, de ütni nem ütöttek egyikünket sem. Talán azért nem bántottak, mert nem érezték rajtam a félelmet. Volt egy ronda nyilas némbér, mindenki rettegett tőle. Jöttem le a faluból, a katolikus templom felől, egyszer csak elélem állt az utcán: „Maga zsidóbérenc, maga biztosan tudja, hogy a Bodóné hol bujkál, mondja meg!” „Vén k...!” – nem szóltem semmi mást, otthagytam. Nem jött utánam.

– Ki volt Bodóné?

– Bodónét egy darabig a házukban a fal mögött bujtatta az ura. Bodó református volt, a felesége zsidó.²³ Itt a posta mögött, a kiserdőben áll az a ház, ahová Bodóné be volt falazva. Filipovicsék laktak később ott.

– *Akkor tehát Dóra megmenekült?*

– Sajnos nem. A Park Szanatórium bombatalálót kapott. Az óvóhelyen is meghalt mindenki, Dóra is, a légnyomástól.

– *Mikor értesült a haláláról?*

– Csak sokkal később, és talán ez még szerencse is. Mindenképpen fölmentem volna a temetésére, ott pedig újabb baj történt. A Kozma utcában temették, és a temetés után Karit és Annust elkapták a rendőrök. Nem tudom, viselték-e a csillagot, de a helyzet világos volt, látták, hogy a zsidó temetőből jönnek ki, a villamoson rögtön letartóztatták őket. Hanem alig mentek egy- két megállót, légiriadót jeleztek, a villamos megállt, mindenki kiszállt és egy közeli kis erdőbe húzódtak be, a fák alatt várták a riadó végét. Bombáztak, a rendőrök is arra figyeltek. Annus egy bokor alá húzódott, Kari meg intett, hogy tűnjön el, amíg nem törődnek vele, így sikerült megszöknie. Karit viszont agyba-főbe verték gumibottal, mert nem mondta meg, ki volt vele a nő, és hová tűnt. Őt onnan valamilyen gyűjtőtáborba vitték. Néhány nap múlva megjelent egy katonatiszt, egy papírt mutatott, hogy költözéshez segítségre lenne szüksége, öt férfit. Szlávi Károlyt név szerint kérte, a többieket, úgy tudom, csak találomra választotta ki. Elment velük a város másik végébe, majd azt mondta, most gyorsan menjenek, ki merre lát, szélnek eresztette őket.

– *Ki volt a katonaruhás mentőangyal?*

– Nem tudom. Kari később kereste, meg akarta köszönni a szabadítást, de nyomaveszett. Sajnos, valószínűleg lebukott és maga is elpusztult. Karit ezután egy kertész bujtatta: ásott, talicskázott, fizikai munkás volt, „Kocsis Mihály”. Sokat nem tudok erről az időről, csak azt, hogy a kertész sem érte meg a háború végét, az, ha jól tudom, egy bombázás alkalmával halt meg.

– *Mi történt közben itthon, Füreden?*

– A nyilas időkben a helybeliek föltörték és kifosztották a lepecsételt házakat, elvittek mindent, az utolsó szögig. Akadt rendes ember, aki később magától visszaadott egyet-mást. A sokfiókos iratszekerényt meg a Baradlai Jenő dolgozószobájából való karosszéket a községházán látta meg Kari, az akkori jegyző ült benne, azt első szóra visszaadták. De olyanok is voltak, akik mikor észrevették, hogy felismertem náluk Dóra holmijait, nem szóltak, csak többet nem hívtak be a lakásukba.

– *Hová lettek a családi iratok? Mi lett a levelekkel, fényképekkel?*

– Azokat a Balatonban tüntették el, a horgásztanya mellett a nádasba eresztették. Mentem egyszer

hazafelé, akkor még a vitorlás kikötő és a hajógyár között nem voltak házak, semmi nem volt, csak a nádas. Szóval, mentem haza, és láttam a bokrok között papírokat. Feltűnt az egyikben Kari írása, szép, jellegzetes betűi. Odamentem, láttam, hogy ott van a vízben, ami iratféle meg fénykép csak volt a Szlávi házban. Kocsival vagy targoncával kellett kivigyék, olyan sok volt. Akkor már majdnem minden elázott. Próbáltam keresgélni, de csak egy-két dolgot tudtam összeszedni, amit kivitt a szél a bokrok közé. Nem nagyon mertem sokat időzni sem. A mamának (*Dórának*) ezt a fényképét például, amit itt lát, ezt is a vízből szedtem ki, még nem ment annyira tönkre.

1944 végén kimentünk lakni az erdő mögé a Bocsár dűlőbe. A Baricskán nem voltunk biztonságban, a somogyi partról akadálytalanul átlőhettek. A Foncicre biztosító vezérigazgatójának a tanyájában húzódtunk meg; ő nyugatra indult az osztrák feleségével, apuka kérésére örömet megengedte, hogy beköltözzünk, legalább vigyázunk a tanyára.

– *Ha a belövésektől ott nem kellett is tartaniuk, a front mozgása, ilyen-olyan katonai csapatok átvonulása nem jelentett veszélyt a lakott területtől távol eső Bocsár dűlőben?*

– Nem esett bántódásunk: a németek elkerültek bennünket, az oroszok pedig nálunk csak a bicikliket szedték össze. Egy női kerékpárt még ott is hagytak, az nem kellett nekik. Apám az első világháborúban orosz fogságba esett, hat évig élt Murmanszkban. Megtanult oroszul, tudott a katonákkal beszélni, ez volt a szerencsénk.

– *Balatonfüreden 1945. március 25-én, virágvasárnapon ért véget a második világháború.*

– Károly április 17-én érkezett meg. Gyalog jött, meg vonattetőn, és az út végén, Almádiban elzabrálták tőle azt a kevés holmit is, amije még maradt. Az arácsi vincellérjükhöz, Horváth Károlyékhoz ment be, ők nem is engedték tovább, ott tartották maguknál, nehogy valaki bántsa, mert akkor még Füreden is bizonytalan volt a világ. A Csokonai utcában a ház teljesen kifosztva, üresen állt. Horváth bácsi jött ki Bocsárba az üzenetével: ha kíváncsiak vagyunk rá, itthon van. Apuka rögtön elindult, persze mentem vele én is, bekötöttem öregasszonyra kendővel a fejemet és mentem. „Tudják-e már anyukáék, mi a szándék?” – kérdezte tőlem. „Még nem szóltam nekik – válaszoltam –, még meg is gondolhatja magát.”

– *Mit szóltak a szülei a házasságukhoz?*

– Anyuka eleinte veszekedett, egy kilométerre is elhallatszott a kiabálása: „Hogy lehet ilyen vén

Szlávi Károly

emberhez hozzámenni?” De akkor én már régen döntöttem. Tudtam, megbecsül, mert fiatal vagyok, én meg megbecsülöm, mert rendes ember. Anyám igazából csak a két fiam születése után békült meg a házasságunkkal. 1945. június 30-án esküdtünk. Ennyi időbe telt, míg megkaptuk az egyházi esküvőhöz az engedélyt, a „valláskülönbség akadályá alól” a pápai fölmentést Rómából.

Sem a balatonfüredi plébánián, sem az Érseki Levéltárban nincsen nyoma annak, hogy az engedély valóban Rómából érkezett volna. Henn Mária pedig többször is, következetesen így mondta, sőt, egy alkalommal azt is hozzátette: azért kellett hosszabb ideig várni rá, mert lovas futár hozta az iratot. Beszélgetéseink során előfordult, hogy interjúalanyom emlékezetéből nevek vagy évszámok kiestek, de az eseményeket mindig pontosan, túlszínezés, konfabulálás nélkül, s akár hosszabb idő múltán is ugyanúgy mondta el. Sejtésem szerint a következőkről lehetett szó:

Miután Szlávi Károly és Henn Mária bejelentették házassági szándékukat, Gubicza Antal plé-

bános négyszemközi beszélgetésre hívatta Henn Máriát. Aggodalmát fejezte ki, vajon a reverzális elég biztosíték-e arra, hogy a születendő gyermekek megfelelő katolikus nevelést kapjanak. A maga részéről megnyugtatóbbnak tartaná, ha Szlávi Károly katolizálna. Henn Mária elutasította az ötletet: megkérte a plébánost, ne akarja őt lebeszélni a házasságról, nem szégyelli, hogy leendő férje zsidó, sokkal jobban bánatná, ha hite megváltoztatására erőltetne valakit, aki ezt magától nem akarja. A gyermekek nevelésében pedig az édesanya szerepét tartja döntőnek, s ő elég erősnek érzi magát a feladatára.

Az egyenesen Rómából kérendő engedély mármost véleményem szerint afféle pia fraus lehetett: hátha a gyorsabb ügyintézés érdekében a naiv leány meggondolja magát. A járási főszolgabíró előtt adott reverzális dátuma: 1945. május 23. Gubicza Antal kérése a megyés püspökhöz az e célra rendszeresített nyomtatványon 1945. május 30-án kelt. A felmentés megadását két okból javasolja: 1. „A szükséges reverzalist megadták” – 2. „Nehogy tisztán polgári házasságot kössenek”.

Az ilyen engedélyt egyébként elméletben valóban a pápa adja, a gyakorlatban azonban a püspököket jogosítja fel az eljárásra. Személyesen csak akkor jár el, ha különös kegyet kell gyakorolnia – Szlávi Károly és Henn Mária esetében erre aligha volt szükség.

Az esküvő után már itt, a Csokonai utcai házban laktunk. Lehoztuk a sezlonoikat, meg ami ócska bútor akadt a padláson, úgy kezdtünk. Kari rögtön hozzáfogott a szőlőműveléshez. Először egy barátjától kapott kölcsönpénzből, azután bankkölcsönből vette meg a szükséges dolgokat: a pincéből is mindent elhordtak, nemhogy hordó vagy prés, egy akona²⁴ sem maradt, mutatóban sem. Piszok annál több volt, az oroszok istállónak használták a pincét, nem győztünk takarítani, hetekig szellőztettünk a lovak után. Károly és Annus megosztották az örökséget; az arácsi és az öreghegyi szőlő lett Annusé, a Baricskát Kari magának tartotta: „Ezt az apám ültette, ez hadd legyen a fiaimé!” Annus nem bánta: többet kapott így, mintha a Baricska felét kapta volna. Persze az ő szőlejét is mi gondoztuk, neki csak a pénzre volt gondja, Pesten élt.

Azután megszülettek a fiúk: Karcsi 1946 májusában, Jóska 1947 októberében.

– Itt születtek, Balatonfüreden?

– Bizony itt, ebben a házban, ezen az ágyon. Keserü doktor segítette világra őket²⁵ meg Kozma

néni, ő volt a jó bába. A keresztapaságot Gáspárdy vállalta, amikor észrevette, hogy áldott állapotban vagyok, már mondta: „Kari, a gyerekek én leszek a keresztapja!” Mind a kettőt ő tartotta a keresztvízre.

– *Ki volt a keresztanya?*

– Sógornőm, Annus. Nem volt akadály, még a háború előtt kitért, katolikus lett. Gyakorolni nem gyakorolta a vallást, nem is értette. Egyszer megkért, hogy menjünk együtt a templomba. Elég kellemetlenül éreztem magam: sosem tudta, mikor kell felállni vagy letérdelni, mindent össze-vissza csinált. De a papírok szerint katolikus volt.

– *Hogyan vették észre 1947-ben, hogy Szlávi Károly beteg?*

– Egyik nap átment a postára, álldogált ott egy ideig, nem intézett semmit. A postás tőlem érdeklődött, mi van az urammal, beteg? Én is kérdeztem őt: „Nem vagy jól?” Nem szólt, csak elment Keserü doktorhoz, de egyedül. Vette a tiszta ruhát, elment, nem is tudtam hová. Másnap megyek a boltba, Keserü doktor kiszól az ablakon: „Mária, jöjjön be!” Bent megmondta, komoly a baj, valószínűleg agydaganat, Pestre küldi vizsgálatra. „Nem lehet vele beszélni, mindig más jön az eszébe, mást-mást mond.” Az Amerikai útra küldte.

Hétvégeken mentem föl a kórházba látogatni. Egyik hétről a másikra mindig rosszabbul lett, a harmadik héten már nem tudott az ágyból kiszállni. Egy fiatal orvos félrehívott és azt tanácsolta titokban, hogy sürgősen vigyük el és operáltassuk meg, akár külföldön is. A professzor azonban elzárkózott: azt majd ő dönti el, kell-e műtét. Ekkor kezdtem érdeklődni, hová vihetném máshova. Már nem tudom, kinek a tanácsára mentünk Debrecenbe. Sántha professzor megoperálta,²⁶ a műtét jól sikerült, utána még tudott koncentrálni. Beszélni nem sokat beszélt – a gyerekekről kérdezett –, de pohárért-miért pontosan oda nyúlt az éjjeliszekrényen, ahová kellett. A szíve nem bírta, azért halt meg a műtét után röviddel. Pesten van eltemetve az édesanyja mellett.

– *Mária tehát itt maradt egyedül a két kicsi gyerekekkel meg a nagy gazdasággal: a szőlőkkel és a pincével a Baricskán.*

– Istenem, milyen jó pince volt az! Háromszáz hektó bor is állt benne! Három pincemunkás, szüretkor 25 szedő és 3 puttonyos dolgozott nálunk.

– *Mit tudott mindezzel kezdeni huszonnégy évesen? Házasságuk rövid ideje alatt megtanult valamennyit a szőlő- és borgazdálkodásból?*

– Csak az uram halála után kezdtem foglalkozni vele. Míg élt, nem is engedett volna dolgozni. Arra

azonban egy percig sem gondoltam, hogy föladom, meg sem fordult a fejemben, mi lesz, ha nem boldogulok.

– *A testvérei, vagy az édesapja, Henn József, vincellér lévén biztosan tudták segíteni.*

– Segítettek, de a borászathoz apám sem értett: a vincellér azt tudja, mikor kell a tükét megmetszeni és melyik fajtát hogyan. Nem szabad engedni például, hogy túl sokat teremjen, mert akkor két-három év után kidől. Az uram metszeni sem engedett be a szőlőbe olyan embert, aki nem értette jól a metszést. Amikor megözvegyültem, én a talajt is megvizsgáltattam. Az öreg Szlávi tudta, hová érdemes telepíteni, a vizsgálat igazolta őt. Néha engem is segített az ösztönöm: beleszagoltam a levegőbe, és éreztem, hogy sietni kell a szürettel.

Egy régi híres borász könyvéért összejártam Pestet, amikor megszereztem, egy hétig le sem tettem a kezemből csak tanulmányoztam. Látja, a neve már ennek sem jut az eszembe!²⁷ Hamarosan nagy szükségem lett a könyvre, az első évben beteg lett egy hordó borom. Szüret után skarlatos lett a nagyobbik gyerek, nem tudtam kimenni a szőlőbe, közben hideg idő jött és én elfelejtettem szólani az öcsémnek, hogy tömje be a pincelyukat. A hideg megállította a forrást, a 6400 literes hordóban a bor olyan bűdös lett, a záptojás kutyafüle ahhoz. Vittem a híres vendéglőshöz, Sebestyénhez belőle: „Mi baja van ennek a bornak, Feri bácsi?” „Ezt kidobhatja, Mária!” – ennyit mondott. Kérdeztem apámat is, mit csináljak. „Öntsd ki, nem érdemes vesződni vele!” Én bizony vesződtem, többször is átfektettem, szelölttettem, és sikerült, meggyógyult a bor! Kínáltam aztán vele a családot: „Na, kóstoljátok meg!” Ízlett mindenkinek, dicsérték, de gúnyosan megkérdezték, hová tettem a sok rosszat. Nem akarták elhinni, hogy azt isszák, nem létezik, mondták, hogy így meg tudtam gyógyítani.

A következő évben már sokan tudták, hogy jó borunk van. Marci bácsi,²⁸ a maga nagybátyja is mindig csak tőlem vette a bort, Debrecenből egy orvos két hektót vett évente. Még a rendőrök is tőlem vitték, a legvadabb időkben is. Borhét volt, jöttem haza mise után, valaki áll a házunk előtt. Közelebb érek, látom rémülten: rendőr vár a kapuban. „Hol járt, Mária? Ha tudtam volna, a templomból is kihívatom: szétszedik a sátrat, mindenki ott akar bort inni, ahol a maga borát mérik.”

– *Milyen bort készítettek?*

– Rizlinget csináltunk legtöbbit, meg van egy rózsaszínű szőlő, a dinka, abból is jó a bor, csak

gyengébb. A munkásoknak mindig adtam, de csak annyit, hogy munka közben meg ne részegedjünk. Ittasan nálam senki sem dolgozhatott. Egyszer az egyik részeg vincellért megfogtam a mellényénél és jól megráztam: „Na, tűnjön el innen!” Néhány nap múlva jött a felesége – kis, vékony asszony, sokat bántotta az ura, ha ivott: „Mit csinált az urammal? Úgy fél, nem is mert bejönni.” A sógornóm szőleje meg a miénk majdnem tíz hold volt, muszáj volt rendet tartani. Elismerést is kaptam persze: „A szentségit, a Marinál aztán megy a munka!” – mondták.

1948-ban kuláklistára kerültünk, jogtalanul sok füredi szőlősgazda. A szőlő holdját négyszeres szorzóval számolták, így a kevés is soknak számított hirtelen. Először irgalmatlan adókat vetettek ki ránk, és nemcsak pénzt kellett fizetni, természetbeli

beadási kötelezettségünk is volt. Állattenyésztéssel itt senki nem foglalkozott, meg kellett bízni valakit, aki átment Somogyba megvenni a beadásra a disznót, fél marhát. Amikor ezt az embert letartóztatták, megtalálták nála a beadási könyveinket, huszonhatunkat idéztek be a tárgyalásra tanúnak mint kulákokat. Úgy éreztem, nincs veszteni valóm, jól megmondtam a véleményemet a bírónak, a többiek nem győztek csitítani. De hát nem ért az semmit, 1952-ben egyszerűen elvettek tőlünk mindent.

– *Nem kérdezte, miből nevelje föl a gyerekeit?*

– „Maga szülte, nevelje fel! Nem mondtuk, hogy szülje!” Ilyen mocskosul beszéltek. Jelentkeztem munkára a Pécsi Uránbányász Üdülőbe. Takarítónőnek is nehezen vettem fel, „megbízhatatlan” voltam.

De ez már egy másik történet...

Jegyzetek:

1 Az épület egy korabeli képeslap tanúsága szerint a „Balaton gyöngye” nevet viselte.

2 Zákonyi Ferenc: Balatonfüred. Adalékok Balatonfüred történetéhez a kezdetektől 1945-ig. 266., 511. és 579. p.

3 A veszprémi – német nyelvű – izraelita anyakönyv 1866. évi 58. bejegyzése szerint Moritz Steiner kereskedő és Betty Pillitz gyermeke, Aurel Steiner 1866. december 20-án született. Az Aurél név fölé később az eredetitől föl-tűnően elütő színű - lila - tintával írták a Jenő nevet. A névmagyarosítás bejegyzése ugyanott: „B. ü. Min. /olvashatatlan betűk/ 16.22565 sz. a. leír. Baradlaira változtatta a nevét.” (VEML, Geburst-Protokoll, 1866. évi 58. bejegyzés.) Bárói rangjára utaló feljegyzés sehol nem bukkant elő; a Henn Mária által említett ezüst tálcán nem címer van, hanem a BJ monogram, fölötté háromágú korona. – Baradlai Jenő 1936. szept. 21-én Veszprémben halt meg, agyvérzésben. (VEML, Állami Anyakönyv, 1936. év, 240. folyószámú bejegyzés.) Jászágorkormányzói tevékenységéről nem találtam adatokat: a veszprémi püspökség gazdaságára vonatkozó iratok a második világháború alatt majdnem teljesen megsemmisültek, ami kevés megmaradt belőlük, az rendezetlen, ezért nem kutatható.

4 Baradlai (Steiner) Irma 1940. április 12-én halt meg. Halálának időpontja sírkövén a veszprémi izraelita temetőben.

5 A családban mindig csak Dórának nevezett Szlávi Mórné, az anyakönyv szerint Ernestine Steiner 1871. június 22-én született. (VEML, Geburst-Protokoll, az 1971. évi bejegyzések között.) Budapesten halt meg, 1944. július 2-án.

6 Szlávi Mór született 1861-ben(?). A balatonfüredi izraelita temetőben álló sírkövének felirata szerint élt 63 évvel, meghalt 1924. március 6-án. 1912-ben iskolaszéki elnök volt Balatonfüreden.

7 Szlávi Károly 1894–1949; Andor 1899–1917; Erzsébet 1900–1926; Anna születésének és halálának pontos idejét nem sikerült kiderítenem.

8 Dr. Szommer Imre (1888–1944) veszprémi orvos. Nevét az 1900-as évek elején Szomorira változtatta. Leánya, Szomori Vera adatait nem ismerem.

9 drogéria: illatszerbolt-féle üzlet volt, ahol a piperecikkek mellett gyógyhatású készítményeket, egészségügyi cikkek is árultak.

10 Szlávi Anna első férjének, Margulit Ernőnek és György fiuknak pontos születési és haláladatait, úgyszintén a második férj, Péter Pál adatait nem ismerem.

11 Cukor, George (1899–1983) magyar származású amerikai rendező, Oscar-díjas. Henn Mária tudomása szerint Cukor még gyerekkorában került

ki Erdélyből Amerikába, a Szlávi családdal pedig rokonságban volt.

12 Feltételezhetően Keszthelyen, Festetics Tasziló (1850–1933) alkalmazásában állt.

13 Oblatt Sándor (1898–1984) a holocaust előtt szőlőtermelő és borkereskedő, évtizedeken keresztül a zsidó hitközség elnöke. Mindkét minőségben köztisztviselőként áll, nagyra becsült személy Balatonfüreden.

14 Hirschfeld Dezső (1875–1940) jómódú szőlőtermelő és borkereskedő. A Hirschfeld család a 19. század nyolcvanas éveitől vezető szerepet töltött be a balatonfüredi zsidó hitközségben.

15 Darnay Erzsébet tanítónő (1900–1993)

16 A Kedves cukrászda ekkor a Láng család tulajdonában volt. A kártyapartner szerint Láng Vilmosné Reich Szabina.

17 Az ellopott kép: egy 18. századi flamand festő készítette életkép.

18 Zsidótörvények: 1941-től törvény tiltotta a zsidók és keresztények közötti házasságot, még a házasságon kívüli nemi kapcsolatot is büntetni rendelték mint „fajgyalázást”.

19 Szlávi Károly az első világháborúban 1914-től szakaszparancsnokként teljesített szolgálatot az orosz és az olasz harctéren. Megsebesült. „Károly csapatkereszt” kitüntetését kapott. Négy éves frontszolgálat után hadnagyi rendfokozatban szerelt le. (In: Magyar hadviselt zsidók aranykönyve. Budapest, 1941.)

20 Polgár Béla csendőrpáncsnok. A deportálás idején tanúsított emberséges viselkedését Zákonyi Ferenc is megemlíti. (Zákonyi: id. mű, 283. p.)

21 A Park Szanatórium Budapesten a Városliget szélén, az Aréna út 84/b alatt állt. Az 1944. július 2-i bombatámadás döntötte romba.

22 Gáspárdy Aladár (1878–1948) tanár, újságíró; 1940-től a Balatoni Szövetség igazgatója.

23 Bodó József: tanár, újságíró, a balatonfüredi iparos-kör titkára, évtizedekig a Balatoni Kurír füredi tudósítója.

24 akona: a fahordók töltőnyílásának lezárására szolgáló, rendszerint tölgyfából készült fadugó

25 Dr. Keserü Béla (1900–1956), 1929-től haláláig Balatonfüred megbecsült és szeretett orvosa. (Lásd: Füredi História, 10. szám, 15. p.)

26 Dr. Sántha Kálmán (1903–1956) idegsebész, Kossuth-díjas (1949) elme- és ideggyógyász, egyetemi tanár, az MTA tagja.

27 Az „elfelejtett” könyv: Pettenkoffer Sándor „Borgazdaság”. 1937-ben a Magyar Királyi Földművelésügyi Minisztérium szakkönyveként jelent meg.

28 Fekete Márton, a balatonfüredi Fekete család tagja (Füredi História, 7. szám, 23. p.), a mondott időben az Actio Catholica magyarországi igazgatója.

A Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület köszönetet mond mindazoknak, akik 2004. évi adójuk 1%-ával támogatták. Az összeget a „Füredi História” kiadására és megemlékezések lebonyolítására fordítottuk. Kérjük, hogy 2005. évi adójuk 1 %-ával is támogassák tevékenységünket.

Adószámunk: 18918421-1-19

TILESCH NÁNDOR

ZENÉSZ BARÁTSÁG

Emlékezés Vörös Tiborra

1958 januárjában kerültem a Hajógyárba. Korábban az ELTE hallgatója voltam, vegyésznek készültem, de „ellenforradalmi tevékenység” miatt kizártak az egyetemről. Semmit nem tudtak rám bizonyítani, de a kizáráshoz s ahhoz, hogy évekig kutakodjanak utánam munkahelyeimen, a gyanú is elegendő volt. A Hajógyárban segédmunkásként kezdtem, azután előléptettek csoportvezetővé, majd – mivel értettem a kémiához – egy új galvanizáló építésében is részt vettem.

Tibort éppen akkor bocsátották el a Hajógyárból. Abban az időben sok arisztokrata, régi katonatiszt dolgozott ott, miért terelődött a figyelem éppen őrá? Udvarias volt, mindenkihez kedves, és ami ritkaság volt a Hajógyárban: ledolgozta a nyolc órát. Nyilván úgy gondolták, ilyen ember nem való még a sólyatérre sem. Ezután az állomáson szemet lapátolt, majd a téglagyárba került. Kerseres, nehéz munkát végzett: a kiegészített téglát szállította a raktárba.

Délután háromig dolgoztunk a Hajógyárban, és utána mentünk a kultúrházba. Olyan intézmény azóta sem volt Balatonfüreden, mint a Vasas. Ki hozta Tibort a Vasas Kultúrházba zongoristának, nem tudom. Remekül zongorázott, kitűnő hallása volt és „blatolni” is tudott: megkapta a kottát, átnézte és már játszott is. Abban az időben előadtuk a *Liliomfit*, az *Érdekházasságot*, a *Visszakérem az iskolapénzt*. A zenés darabokat Tibor kísérte, akár az én magánszámaimat is.

Tibort ekkor ismertem meg igazából. Bármikor rendelkezésünkre állt, akár a SZOT-ban játszottunk, akár vidéken, kisebb kultúrházakban. Pezsgő, nyüzsgő, magas színvonalú előadásainkkal felléptünk Veszprémben, a SZOT székházban, és Budapesten, a Vasas székházban is. Tibor mindenkor jött velünk, színjátszókkal. Ha jól emlékszem 1962-ben feljött a lakásomra Szirmay Tamással, akivel addig különböző üdülőkben együtt zenéltek. Szirmay Tamás megbetegedett, megkért, hogy én dolgozzam a továbbiakban Tiborral. Szívesen vállaltam, egyrészt, mert nagyon szerettem Tibort, másrészt megbíztam benne, ismertem precizitását, munkabírását és egyéb jó tulajdonságait. Attól kezdve együtt zenéltünk. A SZOT-

ban ismerkedési- és búcsú-esteken játszottunk, sőt egy alkalommal az Anna-bálon az étteremben lonzenét, tánczenét adtunk elő. Egyik este bejött a terembe két fiatal lány, elvonultak a zongora előtt. A szünetben Tibor bemutatta lányait: Klárikát és riát. Ekkor tudtam meg, hogy lányai vannak, is a családjáról soha nem beszélt.

Klárikával és a volt feleségével 2003 nyarán találkoztam. A villában, az egyik lakótól megtudtam, hogy éppen itt vannak. Az emeleten alakítottak ki nyaralót. Nem voltam benne biztos fogadnak-e, de felmentem hozzájuk. Kimérten, meglehetősen hűvösen – de fogadtak. Elmondtam, hogy Tibor barátja voltam, és szeretnék a füredi helytörténeti folyóiratban Tiborról, a barátságunk éveiről egy kisebb cikket írni, ők pedig belegyeztek. Tőlük tudtam meg, hogy Tibor 1942 áprilisában nősült meg. 1944 októberében a nyilasok elvitték a feleségét és a két lányát Sopronkőhidára. Enni nem kaptak, fűtetlen, fagyos deszkaépületben helyezték el őket, számos sorstársukkal együtt. Sem tejet, sem csecsemőnek megfelelő ételmet nem kaptak, Vörös Tiborné az elapadt tejű mellével egész nap próbálta szoptatni a csecsemő Klárikát. Így tudta életben tartani. Amikor szabadultak, Debrecenbe vitték őket orosz katonai kísérettel. 1949 márciusában, Vörös János és Tibor letartóztatását követően a család „kitelepítési listára” került. 1959-ig Kerekegyházaán éltek, 1957-ben tak el. 1959 – 65 között a lányok anyjukkal keméten laktak, majd a két lány Budapestre költözött, azóta is ott élnek. Édesanyjuk nem ment újra

A füredi Anna-bál szépségkirálynőjével, Varsányi Kláriver (1964)

újra férjhez, jelenleg is Kecskeméten él. Tibor 1956-os szabadulása után szüleihez költözött Füredre.

A lányok időnként meglátogatták apjukat és a Vörös nagyszülőket. Egy ilyen alkalommal került sor a már fent említett találkozásra, amikor Tibor bemutatta őket. Azt már Tibortól tudom, hogy ezek a látogatások idővel elmaradtak.

Tizenkét évig játszottunk együtt, gyakran jártam fel hozzájuk, az ő pianójukon próbáltunk. Akkor ismertem meg a szüleit: vitéz Vörös Jánost, János bácsit és feleségét, Csete Idát, Iduka nénit. Nagyon aranyosak, kedvesek

voltak, süteménnyel, teával kínáltak, s a próbák után beszélgettünk. János bácsi sokat beszélt a háborúról, de csak az első világháborúról. Soha nem panaszkodott, a börtönökre, az Andrássy út 60-ra, a koncepció perre, semmire, soha.

Egyszer Tibor budapesti ismerősei – egy operaénekesnő és zongoraművész férje – elárulták nekem, hogy Tibor nem édes gyermeke Vörös Jánosnak, hanem egy Haidekker nevű kerítés-gyáros volt az édesapja. Egyszer, mikor éjszaka jöttünk haza, a Keserű-ház kerítésén megpillantottam egy kis öntött vas táblácskát (minden Haidekker-vaskerítésen ott volt abban az időben), és akkor megkérdeztem Tibort: „Mond neked valamit ez a Haidekker név?” Sokáig hallgattunk, aztán azt felelte: „Igen, ő volt az édesapám.” Elmesélte, hogy három éves lehetett, amikor az édesanyja elvált, és hozzáment Vörös Jánoshoz, aki a nevére vette, édes fiaként nevelte, ugyancsak katonának. A Ludovikára íratta be, és ő is végigjárta a katonai iskolákat. A háború végén már vezérkari százados volt, nevelőapja szárnysegédje.

Vörös János Csabrendeken született 1891. március 25-én és Balatonfüreden halt meg 1968. június 23-án. 1911-ben már zászlós volt, az első világháborúban az orosz fronton harcolt. Tanított a Hadiakadémián, dolgozott a Honvédelmi Minisztériumban. 1943-tól altábornagy, hadtestparancsnok, 1944-től vezérezredes, vezérkari főnök volt. 1944. szeptember végén titokban kiment egy küldöttséggel Moszkvába, ahol október 11-én aláírták a fegyverszüneti szerződést. A fegyverszünetből semmi nem

Vörös Jánosné Csete Ida

Vörös János

lett, a Szálasi puccs után a küldöttség tagjai már haza sem jöhettek Moszkvából.

1944 decemberétől 1945 novemberéig az Ideiglenes Nemzeti Kormány honvédelmi minisztere, vezérkari főnök volt, innen saját kérésére nyugdíjazták. 1949. március 25-én letartóztatták, 1950. június 9-én folytatólagosan elkövetett hűtlenség vádjával életfogytiglan tartó fogházbüntetésre ítélték. 1956. október 27-én szabadult, s csak 1990-ben rehabilitálták. Tibor mesélte, hogy az apja a forradalom alatt nem jött ki a cellájából, mert érezte, hogy nem lesz tartós a szabadság.

Balatonfüreden teljes visszavonultságban és nagy szegénységben éltek. A balatonfüredi villájukat, a benne levő értékekkel együtt „államosították”, és oda idegenek költöztek be. Csak egy szobát hagytak meg nekik az emeleten, és Tibornak egy helyiséget az alagsorban. Tibortól hallottam, hogy Vorosilov marsall szárnysegédje 1956 után meglátogatta a szüleit. Közbenjárására kiutaltak egy villát a családnak. Vörös János ezt nem fogadta el, azt kérte, hadd maradjon a saját házában. Az akkori füredi „előljáróság” nem teljesítette a kérését.

Tibor tizenöt évet kapott, jó magaviseletéért, szorgalmáért dolgozhatott a dorogi szénbányában. A büntetése felét elengedték, 1956-ban szabadult. Az Andrássy út 60-ban minden reggel bedobták hozzá az édesapja ingét, véresen. Ugyanezt megcsinálták fordítva is. Az is a lelki kínzások közé tartozott, hogy amikor az édesapját vitték vattolni, akkor az ő cellája előtt kiabálták: „Vitéz Vörös János miniszter urat kéretik, visszük!” Az apja cellája előtt meg azt

A szerző és Vörös Tibor

kiabálták: „Vitéz Vörös Tibor, vallatásra!” Ezt csak velük tették, más cellából nem hallott ilyet. Egy vallatás után úgy kellett kitámogatni, mert nem is látott már, úgy fel volt dagadva a szeme, az arca. A tárgyalásokra csak akkor vitték őket, amikor már valamennyire helyrejöttek, eltűntek az ütlegelések nyomai, és persze aláírták velük, hogy fizikailag nem bántották őket.

Tibor jó lelkű, tisztelettudó ember volt, soha nem panaszkodott, még az Andrássy úti verő-emberekre sem, soha nem vádolt senkit. Mégis, talán éppen ezért, volt benne valami furcsa. Egyszer Érsek Antal megkérdezte tőle: „Tibor, miért vagy ilyen hajlongó, ilyen alázatos a vendégekkel, miért alázkodsz meg előttük, amikor valamit mondanak, vagy kérnek, vagy adnak?” Tibor azt válaszolta. „Ne haragudjatok, én már nem tudok megváltozni amíg élek, mert bennem összetörték mindent, a gerincemet is apróra törték (ezt képletesen mondta persze), én már sosem tudok kiegyenesedni. Nem tudok olyan lenni, mint más ember, aki nem szenvedett annyit.” Ez különböző jelekből is érezhető volt. Egyszer például szóltam neki: „Tiborom, nincs valami más inged?” Mindig patyolat-tiszta ingben és ruhában jött, de mindig ugyanabban, az akkor divatos krémszínű nylon ingben. Amikor legközelebb fölmentünk hozzájuk, kihúzott egy fiókot és megmutatta, hogy ott állnak stószban az ingei. Kérdeztem tőle. „Tibor, hát miért nem hordod?” – „Nem akarom, hogy kérdezzék, miből telik új ingekre.” Pedig azok még régi ingek voltak, meg csodálatosan szép nyakkendők. Egyszer föl vitt a padlásra és megmutatott két ládát; az egyikben porcelánok, gyertyatartók voltak, a másikban angol szövetek végszámra. Akkor mondtam neki, csináltasson már egy új ruhát magának. Rábeszélésem hatására aztán május elsején egy szép új

ruha volt rajta, de csak egyszer láttam ebben a ruhában, többé soha. A huszonötödik házassági évfordulónkra kaptam a feleségemtől egy pecsétgyűrűt. El is dicsekedtem vele János bácsinak, Iduka néninek. Akkor Iduka néni elővett egy dobozt, és megmutatta, hogy nekik is van, több arany gyűrű, ékszerek voltak abban a kis dobozban. Amikor legközelebb találkoztunk, Tibor ujján is volt egy ilyen gyűrű. De két hét múlva észrevettem, hogy kicserélte egy másikra, egy bizsura. Nem merte hordani a ruháit, az ingeit, a pecsétgyűrűt, mert félt mindig, mindenkitől. Ha egy ajtó hangosabban becsapódott, már megrezzent, mert a börtönajtók csapódásai jutottak eszébe.

Tibor zongorázott, én doboltam, énekeltem – ketten is nagyon jó hangulatot tudtunk teremteni. Azután elvállaltuk a KIOSZ üdülőt, de játszottunk a Pedagógus és a Béke üdülőkben, sőt, a Belügyiben is. Ott kuriózumnak számítottunk: egy „bukott ellenforradalmár” – így nevezték engem a hajógyárban –, meg egy volt katonatiszt, de nem volt semmi atrocitás. Egyszer egy illuminált belügyes azt kérte tőlünk, játszuk el kedvéért az „Ocsi csornajá”-t. Tibor nem ismerte, meg is ijedt, mondtam neki: „Nyugi, Tibor, mindjárt elfütyülöm és el fogjuk játszani.” Úgy is lett. Persze a szöveg sem volt valódi, de a belügyes tisztnek nagyon tetszett, odaállt mellénk és énekelt, észre sem vette, hogy én csak halandzsázom.

Ez volt a hőskorszak. Szinte mindennap játszottunk, sokszor éjjel egy órakor, kettőkor cipeltük a felszerelést, a dobokat, mert a SZOT-ban másnap háromkor, fél négykor kezdeni kellett. A kereset kiegészítésére igencsak szükségünk volt, én a hajógyárban havi 905 Ft-ért dolgoztam, Tibor téglagyári segédmunkásként még ennyit sem keresett. Aztán – nyelvtudásának köszönhetően átkerült az Idegenforgalmi Hivatalhoz, dr. Zákonyi Ferenc vette maga mellé. Akkor már annyira enyhült a helyzet, hogy meg lehetett ezt tenni.

A legnagyobb élményeink a KIOSZ-ban voltak, ahová a kisiparosok jártak üdülni. Az egyik héten hétfői napon ismerkedési est volt, a másik héten pénteken búcsúest. Érsek Antal volt a gondnok, egy angyalföldi kommunista gyerek. Elég vagány volt ahhoz, hogy fölvegyen bennünket, sőt, még dicsekedett is velünk, hogy milyen rangos zenekara van: nála egy horthysta katonatiszt és egy ellenforradalmár szolgált zenét.

A vendégeknek nagyon tetszett, amit csináltunk. Egyik este két idős úr ült velünk szemben, minden számunk után lelkes tapssal üdvözöltek bennünket. Nem beszélgettek, csak feszülten figyeltek egész idő alatt. Az est végén odajöttek hozzánk, össze-vissza szorongatták a kezünket, és elmagyarázták-mutogatták, hogy ők süketnémák. Nem értettük, hogy akkor mi tetszett a produkciónkon, de ők megmagyarázták. Kezüket a szívükre tették és a szemükre mutogattak: néztek bennünket, és érezték, látták, szívükből érezték a dallamokat, a szánkról olvastak és ezért tetszett nekik.

Ha a bőrösök, vagy a „maszekok” jöttek, akkor mi a büféből mindent kérhettünk az ő kontójukra. Valika, a büfés, teát készített és azt hordta nekünk konyak helyett. A fellépti díjunk nem volt sok: egy-egy alkalommal azt hiszem 140 Ft-ot vagy még kevesebbet kaptunk. Akkor Érsek Antal kitalálta, hogy minden alkalommal éjfél körül pörgessük fel a hangulatot, csárdás, hejehuja, majd jó éjszakát kívánva kezdjünk el pakolni. A vendégek fölháborodtak, kérték, maradjunk még, hiszen olyan jól szórakoznak. Mi meg Érsek Antallal megbeszélve azt mondtuk: mi játszánánk, de Érsek csak éjfélig engedélyezte. Érsek pedig azt válaszolta a vendégek kérdésére, hogy: gyerekek, Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen. Akkor a vendégek körbeadtak egy tálcát, és sokszor több pénz összejött, mint az aznap esti fix. Ez volt a trükk. A KIOSZ-ban nagyon megbecsültek bennünket, Érsekkel egy asztalnál vacsoráztunk, és három vagy négy fajta ennyivalóból válogathattunk.

1973 elején észrevettem, hogy valami nincs rendben Tiborral. Volt egy repertoárunk: angol keringővel kezdtünk és utána az aktuális tánczenével folytattuk. Egyik este megkérdezte, mivel is kezdünk. Hát amivel szoktunk, mondtam, az angol keringővel. De mi az? – kérdezte. Emlékezz, a „*La Cumparsita*”. Elkezdte játszani, de hibásan, majd újra megkérdezte, mi következik. Végig muzsikáltuk az estét, de a gondnok, Érsek Antal is szólt, hogy valami nem stimmel. Próbálkoztunk még egyszer-kétszer, de már nem ment. Tibor kezével történt valami, és a Parkinson-kór jelei is mutatkoztak rajta. Akkor még dolgozott, az Idegenforgalmi Hivatalból átment a Cooptouristba, onnan ment nyugdíjba. Feleségemmel többször is meglátogattuk. Aztán a hetvenes évek végén én is sokat betegeskedtem, kevesebbet találkoztunk, bár ezek mindig nagyon kedves találkozások voltak.

Amikor már jobban megismertem Tibort, mindig úgy éreztem, hogy álarcot hord, amiben az élete má-

sodik, szabadabb felét élni próbálja. Nem panaszkodott, nem vádolt senkit, rossz szót soha senkire nem hallottam tőle. Sok csalódása, szenvedése ellenére szerette az embereket. Talán senki nem vette észre, amikor az édesapja halála után egy búcsúesten játszottunk, ugyanúgy viselkedett, ugyanúgy mosolygott, mint mindig, végigjátszotta az egész műsort reggelig. Csak hazafelé menet hallgatott, és amikor elváltunk, a nyakamba borult, akkor először hallottam sírni.

Iduka néni 1986-ban halt meg, elesett, combnyaktörést szenvedett. Tiboron akkor már erősen mutatkoztak a Parkinson-kór jelei, remegett, alig tudott járni. – Egy asszony, aki ott lakott a villában, mesélte, hogy Tibor lemászott a lépcsőn, az udvaron fel akart állni, de már nem tudott. Az ujjait véresre dörzsölte a falon, amint a földön vonszolta magát, még a cipője orra is elkopott. Antalóczy doktor mindkettőjüket fölvitette Pestre, a Szabolcs utcai kórházba. Amikor Iduka néni meghalt, Antalóczy doktor azt mondta, várjanak még a temetéssel, valószínűleg kettős temetés lesz. Nem úgy lett, Tibor három évvel túlélte az édesanyját. Én nem tudom, hogy jót tett-e vele az Úr, mert ezt a három évet különböző elfekvőkben töltötte: Sümegen, azután Pápakovácsiban, ott valamivel jobb körülmények között élte utolsó napjait. 1989-ben halt meg, így áll a fekete márvány sírkövükön: Vitéz Vörös János, élt 1891-től 1968-ig és fiuk Vitéz Vörös Tibor 1914-1989, Áldás poraikra!

Azt, hogy Tibor Pápakovácsiban – Istennel és sorsával megbékélve, mindenkinek megbocsátva – lehelte ki lelkét, 2003-as találkozásunkkor mondta el lánya, Klárka. Máriával – Tibor másik leányával – személyesen nem találkoztam, csak levélben választott kérdéseimre.

Ha én költő lennék, akkor a róla írt megemlékezés sokkal szebb lenne. Félek, nem tudtam kifejezni mindazt, amit Tibor iránt, a jó barát iránt érzek.

A Vörös család síremléke a veszprémi temetőben

TÓTH GYÖRGYI

PÓTLÁS A „BALATONFÜRED EMLÉKJELEI” C. KÖNYVHÖZ 1.

Helye: Tagore sétány

Felirata: Ezt a fát Prof. Dr. Robert Huber németországi testvérvárosunk Germering szülötte, kémiai Nobel-díjas balatonfüredi látogatása alkalmából ültette. 2005. július 7.

Felavatva: 2005. július 7.

A fát ültette: Prof. Dr. Robert Huber, Dr. Bóka István

Avató: Dr. Bóka István polgármester

A tábla anyaga: műkő, fehér márvány

A fa fajtája: hárs

Huber, Robert biokémikus (München, 1937. február 20.) A müncheni műegyetemen doktorált 1963-ban, ezt követően a Max Planck Biokémiai Intézet munkatársa, 1972-től igazgatója. 1988-ban megosztott kémiai Nobel-díjat kapott, egy fotoszintézis reakcióközpont szerkezetének a meghatározásáért. A fa ültetését Simon Károly ny. polgármester kezdeményezte. Prof. Dr. Robert Huber, németországi testvérvárosunk Germering díszpolgára.

Helye: Tagore sétány

Felirata: Ezt a fát Giuseppe Bonavini olasz költő a 2005. évi Salvatore Quasimodo költőverseny nemzetközi díjának nyertese ültette 2005. szeptember 10.

Felavatva: 2005. szeptember 10.

A fát ültette: Giuseppe Bonavini, Arnaldo Dante Marianacci

Avató: Arnaldo Dante Marianacci, az Olasz Kultúrintézet igazgatója

A tábla anyaga: márvány

A fa fajtája: boróka

Bonaviri, Giuseppe költő, orvos (Mineó, 1924. július 11.) Az orvosi egyetem elvégzése után a Casale Monferrato-i Katonai Kiképző Központ orvoshadnagya lett. 1954-ben jelent meg első regénye. Írói pályája során több mint 35 művét fordítottak le. Az 1993-tól évente megrendezésre kerülő balatonfüredi Salvatore Quasimodo költői verseny 2005. évi nemzetközi díjasa. A díjat a Fecskék c. versével nyerte el.

Helye: Bem József általános Iskola udvara
Felirata: A 100 éves évfordulón az iskola elhunyt tanárai és diákjai emlékére a hálás utókor 2005. október 28.
Felavatva: 2005. október 28.
A fát ültette: Dr. Lázár János, Sarkady Tamás, Németh Judit 7/b osztályos tanuló, Németh Mátyás 5/a osztályos tanuló
A tábla anyaga: terméskő, műanyag
A fa fajtája: tölgy

Az iskola épületének átadásának 100. és a Bem József név felvételének 40. évfordulóját ünnepelte az iskola 2005. október 28-án. Az ünnepség keretében emlékfa ültetésére került sor. A fát ültető két egykori diák kötődése kettős, hiszen mindkettőjük édesapja egykor az iskola tanárai voltak.
Megjegyzés: 1905 novemberében adták át a község által adományozott telken az új iskola épületét, melyben a következő évben kezdte meg működését a polgári iskola. Az iskola 1965. október 24-én vette fel a Bem József nevet.

Helye: Tagore sétány
Felirata: Ezt a fát a Rákóczi-szabadságharc és Bottyán János generális sikeres dunántúli hadjáratának emlékére ültette Balatonfüred Város Önkormányzata 2005.
Felavatva: 2005. december 1.
A fát ültette: Dr. Bóka István polgármester, Kuti Csaba a Veszprém Megyei Közgyűlés elnöke, Dr. Halzl József a Rákóczi Szövetség elnöke
Avató: Dr. Bóka István polgármester
A tábla anyaga: műkő, márvány
A fa fajtája: kőris

1703. május 6-án a brezáni kiáltványban Rákóczi Ferenc fegyverbe szólította az ország lakosságát. 1703-ban a felkelők elfoglalták a Tiszántúlt a Felvidéket, és betörték Erdélybe is. 1705-ben a szécsényi országgyűlésen Rákóczit fejedelemmé választották. 1705. november – decemberben Bottyán János meghódította a Dunántúlt. Az ónodi országgyűlésen 1707-ben kimondták a Habsburg-ház trónfosztását. A szabadságharc labilis pénzügyi alapja összeomlott, a trencsényi csatavesztés a hadműveletekben is fordulóponthoz vezetett. 1709-ben elveszett a Dunántúl. Rákóczi és Bercsényi Lengyelországba távozott, hogy katonai segítséget szerezzen. Távollétükben Károlyi Sándor kuruc tábornok, 1711. április 30-án megkötötte a szatmári békét.

A fa ültetésére a Balatonfüred Városért Közalapítvány által kiadott, Bánkúti Imre: Veszprém megye a Rákóczi-szabadságharcban c. könyv bemutatója után került sor.

(A képek a szerző felvételei)

ELEK MIKLÓS

AZ ELSŐ FÜREDI KÉPES LEVELEZŐLAP

A magyar képeslapkiadás 1896-ban kezdődött. A millenniumi ünnepségek alkalmából a Magyar Királyi Posta 32 darabból álló sorozatot jelentetett meg. A „Balaton vidéke” című Balatonfüredet, Tihanyt és a Balaton zalai partját mutatta be. Ez az első, eddig ismert, Balatonfüredet ábrázoló képes levelezőlap. A 2003-ban megjelent „Üdvözet Balatonfüredről” című képeslap-album bevezető soraiban írtuk ezeket a mondatokat, nem sejtve, hogy alig több mint két esztendő elteltével, 2005 végén, a Balatonfüred Városért Közalapítvány támogatásával sikerül a Helytörténeti Gyűjtemény részére árverésen megvásárolni a belső borítón látható balatonfüredi képeslapot. A lapot Koller Károly helybeli kereskedő adta ki, de vélhetően külföldi nyomdában készítették, az előforduló helyesírási hibákból következőleg: Udvözet, Füredről, Prímá lax, stb. Címzés nincs a lapon és nem is vett részt postai forgalomban. Az előlapon gót betűs, ceruzával írt, német nyelvű szöveg olvasható, magyarra fordítva:

1895

Ellenőrző körút

Megismerkedés dr. Magolddal

Utazás Vadnay hintójával Zánkáról (a fordításért P. Nagy Sándor úrnak mondok köszönetet)

A képeslapot kis példányszámban adhatták ki, erre utal, hogy eddig egyetlen általunk ismert köz- vagy magángyűjteményben nem volt fellelhető.

A fentiek alapján, meglévő ismereteinket kiegészítve, megállapíthatjuk, hogy a gyűjteményünkben található, eddig teljesen ismeretlen lap a legelső, Balatonfüredet ábrázoló képes levelezőlap, melynek kiadási éve, a ráírt évszám alapján 1895.

Megjegyzés:

Mangold Henrik, dr. (1828 – 1912) a fürdő nem hivatalos orvosa, a hajdani Horváth-ház tulajdonosa.

Vadnay Andor, dr. (1859 – 1901) jogász, zánkai birtokos, a tapolcai kerület országgyűlési képviselője (1884 – 1887).

KIEGÉSZÍTÉS

A 2005. decemberi számban a „*Hol vannak a katonák?*” írásban néhány név a folyóirat megjelenése után került elő. Ezeket most pótlólag közöljük.

Haász Antal honvéd; lakóhely: B.füred; halál ideje: 1942. VII.; halál helye: Oroszország

Mázor Zsigmond zászlós; lakóhely: B.füred; halál ideje: 1942. VII.; halál helye: Budapest, hadikórház; halál oka: tüdőlövés szövődmény

Raffai Gyula szakaszvezető; anyja neve: Markules Julianna; születési hely: Kisláng; lakóhely: B.füred; születés ideje: 1919. VIII. 22.; alakulata: 72. építő utász-zászlóalj; halál ideje: 1944. XII. 27. halál/eltemetés helye: Deméte; halál oka: felsőtestroncsolás

Pálfy Pál kohó-főmérnök; lakóhely: B.füred; beosztás/munkahely: Ganz-gyár, Budapest; halál ideje: 1944. IV.; halál helye: Budapest; eltemetés helye: B.füred, ref. tem.; halál oka: légítámadás

Forrás:

Balatonfüred című újság: 1942. július 25. 3.p.; 1944. április 8. 4.p.

Béke poraikra. I. kötet., Bp. 1999.: 874. p.

HELYREIGAZÍTÁS

A Füredi História 12. számában (2005. december) hibásan jelentek az alábbiak:

a 9. oldalon:

Hant Ernő születési ideje: 1892.

A táblázatban a halál oka, a beosztás megnevezése helyenként másik oszlopba került.

a 21. oldalon:

László Zoltán:

A vezetése alatt álló vízmű történetéről „Kék kerítések” címmel könyvet írt.

helyesen:

A vezetése alatt álló vízművek történetéről szóló „Kék kerítések mögött” című könyvbe írt.

a 24. oldalon:

helyesen: Eötvös Loránd Általános Iskola

Lóczy Lajosnál:

helyesen: 1909-ben

A hibákért utólag is elnézést kérünk.

ÚJ SZERZEMÉNYEK 2006

(1910 k.)

(1930 k.)

ÚJ KÖNYVEK 2006

Balatonfüred Városért Közalapítvány kiadványai, 17.

DR. HORVÁTH MIHÁLY
ÉRTŐL AZ ÓCEÁNIG

Balatonfüred Városért Közalapítvány kiadványai, 18.

BÁNKÜTI IMRE
VESZPRÉM MEGYE A RÁKÓCZI-SZABADSÁGHARCBAN

Balatonfüred Városért Közalapítvány kiadványai, 19.

FAZEKAS MIKLÓS
AZ ÉSZAK-BALATONI VASÚT TÖRTÉNETE

Füredi halhatatlanok
2005

SZENFNERNÉ VARGA ANIKÓ

BESZÁMOLÓ A BALATONFÜREDI HELYTÖRTÉNETI EGYESÜLET 2005. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Szervezeti élet, célkitűzések

Tizenkét éves egyesületünk szervezeti életét az állandóság jellemzi. Székhelyünk továbbra is a Városi Helytörténeti Gyűjtemény épületében van, s egyesületi napunk időpontja sem változott (minden hónap 2. keddeje).

Taglétszámunk 2004 óta 6 fővel gyarapodott. Jelenlegi nyilvántartásunk szerint 65 tagja van egyesületünknek.

2005 januárjában elvesztettük dr. Dibusz László tagtársunkat, elnökségünk tevékeny, lelkes tagját. Temetésén nagy számban vettünk részt. 2005. február 8-án közgyűlésünkön néma főhajtással emlékeztünk rá. A Füredi História V. évfolyamának 2. számában a szerkesztőség is megemlékezett az egyesület hűséges krónikásáról.

2005. február 8-i beszámoló és tisztújító közgyűlésünkön elnökségi taggá választottuk Tóth Györgyi könyvtárost, a Helytörténeti Gyűjtemény munkatársát (egyesületünk egyik legfiatalabb tagját).

2005. áprilisában kérdőíves felmérésben vettünk részt. A közép-dunántúli nonprofit szektor helye és szerepe a civil társadalom fejlesztésében címmel (válaszadásra az egyesület elnökét kérték fel).

Céljaink azonosak az alapítás évében megfogalmazottakkal. A város múltjának kutatásáért és bemutatásáért, a hagyományápolásért, a gyűjtőmunkáért tenni akaró és tudó polgárok egyesületünk

keretei között végzik önzetlen és lelkes munkájukat. Elképzeléseink, céljaink megvalósításához anyagi forrásokat kell keresnünk és találnunk, ezért az elmúlt esztendőben négy pályázatot adtunk be 50 %-os sikerrel.

A Balatonfüredi Önkormányzattól 60.000.-Ft támogatást kaptunk, az NCA-tól (Nemzeti Civil Alap-programtól) pedig 100.000.-Ft-ot nyertünk.

Először 1998-ban kérhettük az szja 1 %-át. A 2005-ben számlánkra utalt összeg 74.000.-Ft volt, melyért ezúton is köszönetet mondunk mindenkinek.

Kapcsolatok:

Továbbra is együttműködünk és élő kapcsolatban állunk: a Városi Könyvtárral és Helytörténeti Gyűjteménnyel, a Veszprém Megyei Honismereti Egyesülettel, a Balatoni Szövetséggel, Balatonfüred Város Önkormányzatával, a Városi Művelődési Központtal, a Füred TV-vel, a Balatonfüredi Naplóval.

A XXXIII. Honismereti Akadémián Pécsen egyesületünket titkárunk képviselte.

Rendezvények, események

2005 januárjában a város ünnepséggel emlékezett Csokonai Vitéz Mihályra halálának 200. évfordulón. Ünnepi beszédben idézte fel a költőt és tevékenységét, füredi kötődéseit egyesületünk titkára: Elek Miklós. Koszorúzott: Tóth Györgyi, az elnökség tagja.

Márciusban a Magyar Sajtó Napján a Füredi História nevében az elnök és a titkár helyezte el az emlékezés koszorúját az Ady Endre utcai táblánál.

Május 30-án a Balatonvidék kultúrtörténeti hagyományának ápolásával foglalkozó író, Lipták Gábor halálának 20. évfordulóján Sarkady Tamás, egyesületünk tagja mondta a megemlékező beszédet a balatonfüredi köztemetőben, a rendezvényen a család tagjai is részt vettek.

Ujhelyi Károlyra, a füredi ezermesterre emlékeztünk 2005 decemberében. Felújított síremlékénél Németh Ákosné mondott tényszerű, de megható beszédet. Javaslataira Egervári Tivadar tagtársunk a sírt rendbetette, az ő közreműködésével került

fel a sírkőre az eltűnt egykori tábla másolata. Ezt a munkát Bubla János kőfaragó mester végezte el, amiért ezúton fejezzük ki köszönetünket.

Kiadványok, publikációk

Helytörténeti folyóiratunk a Füredi História az elmúlt esztendőben is háromszor jelent meg. Egyesületünk tagjai közül a 2005. évi számokban publikált: Elek Miklós, Glatz László, Karika Erzsébet, Katona Csaba, László Zoltán, Németh Ákosné, dr. Rácz János, Sarkady Tamás, Szekeres Mihályné, Szenfnerné Varga Anikó, Tóth Attila, Tóth Györgyi.

Folyóiratunk létrejöttéhez sok segítséget nyújt Iglói János tagtársunk, aki a lap vágási és fűzési munkálatait anyagi ellenszolgáltatás nélkül végzi évek óta. A budapesti nyomdából a szállítást Csonka Endre és Bartha László segítették. Köszönet mindhármójuknak. A budapesti Csokonai Művelődési Központ a nyomdai munkálatokkal támogatja egyesületünk munkáját.

Az elmúlt év júniusában a balatonfüredi ünnepi könyvhéten mutatták be Z. Karkovány Judit tagtársunk könyvét Protivinszky Ferenc füredi festőművész életútjáról.

Október 14-én pedig egyesületünk első elnökének, Balatonfüred díszpolgárának prof. dr. Horváth Mihálynak önéletírású könyvbemutatójára került sor, „Értől az óceánig” címmel. A könyv kiadását egyesületünk nevében az elnök üdvözölte.

December 8-án néhai Fazekas Miklós egyesületi tagtársunk könyvbemutatóján szép számmal vetünk részt. A nagy érdeklődést kiváltó könyv a Balaton-felvidéki vasút történetét dolgozza fel (1909-től 1999-ig), melyet 400 példányban újra kiadnak.

2005-ben a 2. javított kiadása is megjelent a „Balatonfüred emlékjelei” című könyvnek, ebben négy tagtársunk is közreműködött. Mindhárom könyv a Balatonfüred Városért Közalapítvány kiadványa, melynek elnöke: Gubicza Ferenc tagtársunk. A kiadványokhoz gratulálunk, s egyben itt szeretnénk megköszönni, hogy a könyvekből 50-50 db-ot biztosít számunkra.

Örömmel állapíthatjuk meg, hogy tagtársaink közül egyre többen írnak, vagy szerkesztenek a Füredi Históriaiban, a könyvekben, illetve forrásanyaggal segítik ezeket.

Gazdálkodás

Az egyesület 2005. évi bevételeinek jelentős részét Balatonfüred Város Önkormányzata (60.000 Ft) és a Nemzeti Civil Alap (100.000 Ft) támogatása

adta. Az SZJA 1%-ának átutalásából 74.324 Ft bevétel keletkezett. Tagdíj bevételként 25.000 Ft folyt be. A Füredi História című kiadvány értékesítéséből, valamint könyvértékesítéséből 141.732 Ft bevétel keletkezett. Bankszámlán jóváírt kamat 20.272 Ft volt.

Az egyesület összbevétele 421.328 Ft volt.

Az anyagköltségek között került elszámolásra a Füredi História, valamint Protiwinsky Ferenc festőművészről szóló könyv nyomdaköltsége 285.650 Ft, koszorúk 8.500 Ft és nyomtatványok 2.310 Ft értékben. Felmerült postaköltség 30.100 Ft, pályázati díj 800 Ft, fénymásolási költség 1.200 Ft, az Országos Honismereti Akadémia rendezvényén részvételi díj 16.000 Ft, ezzel kapcsolatos utazási költség 5.102 Ft. Reprezentációs költség 1.780 Ft. Egyéb szolgáltatásként 38.420 Ft bankköltség szerepel.

Az egyesületnek 2005. december 31-én a vagyona 629.547 Ft volt, amely a pénzeszközök 524.593 Ft-os és a Füredi História című kiadvány és a Protiwinsky könyv leltárának 104.954 Ft-os összegéből tevődik össze. A közhasznú tevékenység tárgyévi eredménye 96.250 Ft.

Fenti adatokból megállapítható, hogy az egyesület 2005. évben eredményesen működött.

Kedves Tagtársak!

Az elmúlt esztendőben is elfogadták egy utcanév javaslatunkat, Cséplő Ernőről, aki a Balatoni Szövetség titkára, majd igazgatója volt, Arácson neveznek el róla egy utcát.

Köszönetet mondunk:

- a rendezvényeink háttérmunkájához nyújtott nagy segítségéért és sikeres lebonyolításáért Csonka Endrének és Lázár Jánosnak.

- a 100 éves polgári iskola kiállításához anyagot biztosító tagtársainknak.

- mindazoknak, akik a tagdíj összege felett is anyagi támogatást nyújtottak.

- azoknak, akik postai küldeményeinket, könyveinket, a Füredi Históriait, meghívóinkat továbbították, s ezzel csökkentették egyesületünk költségeit.

Ismételten szeretettel gratulálunk: Gubicza Ferenc tagtársunknak, akit 2005 augusztusában Balatonfüred város díszpolgárává választottak, és Karika Erzsébetnek, egyesületünk elnökségi tagjának, aki a Balatonfüred kultúrájáért kitüntetést kapta.

Egyesületünk javaslatára, a 65 éve született Székér Ernő – nagy örömünkre – 2005-ben megkapta a posztumusz Pro Urbe díjat.

2006. február 14.

ÚJ SZERZEMÉNYEK 2006

(1900)

(1919. k.)

Dokumentumok a várossá nyilvánításról
(1971)